

ПБб 430/
170

170 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 170

Петар Петровић-Његош

ЛУЧА МИКРОКОЗМА

ПРИРЕДИО ЗА ШТАМПУ

М. РЕШЕТАР

10

1D=108439M

ПБб 430 / 170

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
СКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА
КОЛО XXVI Бр. 170.

45437.10

ПЕТАР ПЕТРОВИЋ — ЊЕГОШ

ЛУЧА МИКРОКОЗМА

ПРИРЕДИО ЗА ШТАМПУ
М. РЕШЕТАР

БЕОГРАД

ШТАМПARIЈА „РОДОЉУБ“ А. Д. КНЕЗ-МИХАИЛОВА УЛИЦА БРОЈ 3.

1923.

ФИЛОЗОФИЈА У „ЛУЧИ МИКРОКОЗМА“

Филозофија је хладно размишљање о свету и животу засновано на чињеницама искуства и логичким законима мишљења.

Поезија, у колико расуђује о бићу света и живота, није хладно размишљање, већ размишљање засновано на осећањима и жељама.

Док је филозофија апстрактна и рационална, дотле је поезија интуитивна и ирационална. Филозофија и поезија, као типични правци духовне делатности, искључују се дакле узајамно. Ипак није немогуће да се оне обе налазе у истом човеку. И ако је број таквих примера мали, ипак примери постоје. Тако Ниче, Платон, Шопенхауер, Бергзон примери су филозофа који су или у исто доба и песници (као Ниче) или чије је филозофско стварање у многоструком поетског карактера (као Бергзон). Леопарди, Бајрон, Леконт де Лил, Гете, Шекспир примери су песника, који су у исто доба више или мање и филозофи. У оваке песнике иде и наш Његош.

У мојој једној ранијој студији¹⁾ изнео сам филозофију Његошеву у „Горском Вијенцу“. У овом кратком чланку указаћу на најзначајнија места у „Лучи Микрокозма“, у којима се налазе изражени филозофски погледи Његошеви. У првом одељку биће говора о песимизму његовом, у другом о његовом учењу о бесмртности душе, а у трећем о погледима Његошевим на биће божије и на виши свет.

¹⁾ Види „Филозофија у Горском Вијенцу“, друго поправљено издање, Београд, 1920.

Као што је већ поменуто у ранијем спису, директног места, у коме би Његош идентифицирао живот са сном, у „Горском Вијенцу“ нема, али такво место постоји у „Лучи Микрокозма“. Ево тога места:

„Сном је човјек успаван тешкијем.
У ком види страшна привиђења,
И једва се опредјелит може,
Да му биће у њима не спада“.

Осим тога, сличност живота са сном изражена је и у стиховима:

„Задатак је смјешни људска судба —
Људски живот сновиђење страшно;“

Ово ништавило живота доводи Његоша у непосредну везу са скептицизмом (или интелектуалним песимизмом), са сумњом у могућност сазнања света од страна људског духа. На горње стихове Његош, наине, надовезује следеће:

Он помисли, да је неке путе
Од сна овог ослободио се;
Ах, његове преварне надежде!
Он је тада себе утопио
У сна царство тврђе и мрачније
И на позор страшни сновиђења“.

То потврђују и стихови, који претходе:

„С внимањем сам земаљске мудраце
Вопрошава' о судби човјека,
О званију његовом пред Богом;
Но њихове различне доказе
Непостојност колеба ужасна,
Све њих мисли на једно сабране
Друго ништа не представљају ми
До кроз мраке жедно тумарање,
До нијемог једног нарјечија,
До погледа с' мраком угашена“.

Али је много речитије изразио Његош беду живота у овом ставу:

„У временом и бурном жилишту
Човјеку је срећа непозната,

Права срећа за ком вјечно трчи,
Он јој незна мјере ни границе:
Што се више к врху славе пење,
То је виши среће непријатељ.
Наша земља, мати милионах,
Сина једног не мож' вјенчат срећом“.

И ту беду он још рељефније истиче посматрањем среће у разним добима људског живота:

„Наше жизни прољеће је кратко,
Знојно љето за њиме сљедује,
Смутна јесен и ледена зима“.

Али и ако:

„Нема дана, који ми желимо
Нит блаженства за којим чезнемо“,

ипак нагон за животом, премда

„Судба наша отрова је чаша“.

тако је у нама јак да му нема отпора:

„Ко ће вјетар луди зауздати?
Ко л' пучини забранит' кипјети?
Ко л' границу жељи назначити?“

ПОШТО КОД ЧОВЕКА:

„Воље му је основ положена
На крилима непостојаности;
Жеља му је страстих ужаснијех
Побудитељ, руковођа сл'јепи“.

Осим тога човек је и од природе зао, јер му је:

„Злоћа, завист, адско наслеђе:
Ово чојка ниже скота ставља“,

што потенцира неизмерност његових страсти.
Беда живота изражена је и у стиховима:

„У чојка је један храм воздигнут,
Зла обитељ туге и жалости;
Сваки смртни на земљи рођени
Овом мрачном обитељу влада,
Под које се сводом отровнијем
Мученија времена гњијезде;
Ово грко наслеђе људско

а позитивно у овим дивним стиховима :

„Ако исток сунце свјетло рађа,
Ако биће ври у луче сјајне,
Ако земља привиђење није:
Душа људска јесте бесамртна,
Ми смо искра у смртну прашину
Ми смо луча тамом обузета“.

При томе сматра Његош разум за право биће душе:

„Злоћа, завист, адско наслеђе:
Ово чојка ниже скота ставља —
Ум га опет с бесмртнима равни!“

III

Као и у „Горском Вијенцу“ и у „Лучи Микрокозма“ Бог је за Његоша у главном творац света.

То Његош изражава у дивним стиховима. Они у исто доба показују колико је била јака у њему тежња за сазнањем тајана живота и како нису могла да га задовоље проста и плитка објашњења црквених кругова :

„Колико сам и колико путах,
Дубокијем заузет мислима,
У цвијетно лоно природино,
Хранећи се питатељним соком
Из ње сисе голе и пречастне,
Матер штедру запитива смјело:
Рад' часа је творац сатворио?
Ради л' ђеце своје многобројне?
Али ђецу за ње удовољства?
Ал' обоје једно рад другога?

Но времена питатељница ми,
— — — — —
— — — — —
На сва моја жарка љубопитства
Смијехом ми одговара њеним“.

Сличност човекову с Богом (преко његовог разума) као и величину божанског дела изражава Његош у стиховима :

„О свевишњи творче непостижни!
У човјека искра беспредјелног

Ума твога огледа се свјетла,
 Ка' свод један од твоје палате,
 Што с' огледа у пучину нашу,
 Дан ти свјетлост круне показује,
 Ноћ порфире твоје тајанствене,
 Непоњатна чудества дивотах,
 Твор ти слаба дјела не постиже,
 Само што се тобом восхићава“;

и у стиховима:

„Ко ће тебе разумјети творче!
 Ко л' могућство вообразит твоје!

— — — — —
 — — — — —
 Вељи јеси творче и господи!
 И чудна су творенија твоја!
 Величеству твоме краја нема!

Али за разлику од божанског, човечији разум је ограничен:

„Ум је само један без границе,
 Сви су други кратковидни уми“;

јер је Бог једино вечан, а сви други духови створени.

Колико се да конструисати, на основу неповезаних и разбацаних појединих стихова његових о односу вишег небеског света према земаљском и видљивој васиони уопште, код Његоша постоји овака престава.

Простор је бесконачан или бар тако неизмеран, да његову неизмерност може само Бог схватити. Пошто је архангел Михаил изложио своје схватање целокупне васионе:

„Шар небеса престолодржнога
 Најсјајниј' је и највећи, зна се,
 Средина је он простора свега.

— — — — —
 Око његах колах небеснијех
 Милиони воображам да су,

— — — — —
 Насијата кола са сунцима:
 Свако сунце предводи мирове

— — — — —
 Кола даља ближа обузимљу.

— — — — —
 Иза овог, те сам исказао,

Ја допирем до границе мраках,
 Мраках међем колико свјетлости;
 Ја овако простор разумијем“.

Бог му вели:

„Архангеле ума високога!
 Ка’ дух један довољно се дижеш

— — — — —
 Ал’ простора незнаш значеније:
 Простор мраках и простор свјетлости,
 Које умом твојим воображаш

— — — — —
 У простору оном ужасноме,
 Кога краје ја један постижем,
 Би ти био само једна точка“.

У овом неизмерном простору царство мрака налази се на периферији, у центруму је виши свет, свет блажених бесмртних духова, или рај; у царству мрака је и пакао, земља се налази у близини царства мрака, а између земље и раја постоје сунчани системи и системи млечних путања.

Између царства светлости и царства мрака и материје постоји дуална супротност:

„Све што блатној земљи принадежи,
 То о небу поњатија нема;
 Духовни је живот на небеси,
 Материје у царству гњилости“.

Рај замишља Његош као једну небесну равнину, коју овако описује у чаробним стиховима:

„Свеколике небесне равнине
 Покрите су цвјетним ливадама,
 Мај вјечито на њима царује,
 Боја цв’јећа вјечна и прозрачна,
 У правилност сваки цвијет ника,
 Ка’ вјештијем ткањем разложени.
 Воздух пуне благоуханија,
 Но створена само рад’ небесах.

— — — — —
 На просторе китнијех ливада
 Врсте су се непрегледне садах
 У правилне расуле редове
 И на дивна кола изувиле;

— — — — —
 Брегови су никли по равнини,

По правилу, како све остало,
 — — — — —
 На њима су дигнути престоли
 — — — — —
 По средини пољах опширнијех
 Тече р'јека воде бесмртија,
 Њој су струје ка' прозрачне луче,
 Ток је њезин бесмртна идеја.
 — — — — —
 — — — — —
 На средини непрегледне равни
 Крута се је гора узвисила,
 — — — — —
 — — — — —
 На врх горе трон се горди виси
 И палата превјечнога цара —
 Вјечности је овде колијевка;
 — — — — —
 Одавде је прва искра сјекла
 У предјеле ноћи ускочила
 И свјетлости облик показала!

Лепота вишег света простире се на цело царство
 светлости. Чак је због ње и природа на нашој зе-
 мљи лепа:

„Но времена питатељница ми,
 Окићена цвијетним временом
 Окруњена сунчаним зракама,
 Али власе цвијетне плетући,
 Бисерном их росом насипљући
 При игрању свјетлокосих зв'јездах
 Да дичнија на јутро изиде
 Пред очима свога владоца,
 На сва моја жарка љубопитства
 Смијехом ми одговара њеним“.

Као што се види, поред разних врста опти-
 мизма које, као што смо утврдили у нашем ранијем
 спису, произилазе из Његошеве вере у Бога, у „Лучи
 Микрокозма“ придлази још и естетички оптимизам
 који се односи на лепоту природе¹⁾.

¹⁾ У својој у многоне успелој књизи „Религија Његошева“
 (друго издање, 1920), књизи писаној с дубоком симпатијом за
 Његоша и местимице надахнутој правом песничком инспирацијом
 (најбољој књизи коју је написао) *Николај Велимировић* је први
 веома изразито указао на естетички оптимизам Његошев (в чл. I,
 „Лице Природе“).

Овај естетички оптимизам иде тако далеко да би се могло рећи, да виши свет за Његоша и није ништа друго до идеализирана у својој лепоти овековечена природа.

Осим у облику естетичког, оптимизам се јавља у „Лучи Микрокосма“ и као резултат супротности позитивног и негативног (светлости и мрака, топлоте и хладноће, умности и глупости) које постоје у свету, што Његош изражава у стиховима:

„Нашу сферу да ноћ не полази
 Би л' овако лице неба сјало?
 Без остријех зубах ледне зиме
 Би л' топлоте благост познавали?
 Без будалах тупога погледа
 Би л' умови могли блистат свјетли?“

Откуд пакао и земља поред вишег света? Одговор на ово питање чини главни предмет „Луче Микрокосма“. Одговор Његошев, непотпун и недовољно одређен, у главном је овај.

Првобитни план божији био је, да царство мрака које је, по Његошу, изгледа исто тако од вечности као и сам Бог, временом потпуно ишчезне. То се види из стихова:

„Свемогући на трон сједијаше,
 Тајанственом украшен порфиром,
 Творитељном зањат поезијом;
 К престолу му, свјетломе мирови
 Из мрачнога царства изницаху“.

у вези са стиховима:

„Ја сам један који стварат могу,
 И који сам свемогућством вјенчан;
 — — — — —
 — — — — —
 Да од свете одступим дужности
 Мрака царство би остало вјечно“.

И даље из стихова:

„Бјеше грдно једном мрачно царство
 Свуда своју владу раширило,
 И његови наказни ликови
 Улазаху у поља небесна,

— — — — —
 Побјеђене мојом круном сјајном
 Сакрише се у густе гомиле
 У просторе мртвијех бездана;
 — — — — —

Што се више творенијем пружам,
 Све се њино царство умаљује,
 Вријеме ће и к тој ц'јељи доћи
 Да се бездне мрачне освијетле“.

А нарочито се то јасно види из стихова:

„Мрачне тачке кад нигђе не буде
 До предјелах, нити за предјеле,
 Кад јој облик прегнусни погине,
 Кад сви краји запламте свјетлошћу
 — — — — —

Тад ће општи творац починути
 И свој свети завјет испунити:
 Тад ће мири и простори страшни
 Слаткогласном грмјет' армонијом
 Вјечне среће и вјечне љубави“.

Али овај овако узвишени план Бог је, по Његошу, напустио после побуне Сатанине, која представља читав догађај у историји вечности. Та побуна чини те пакао постаје вечан; она је узрок, те се привремено ствара земља и живот људски на њој.

Откуд побуна Сатане? Њу Његош мотивише на више начина. Пре свега Сатана, као слободан дух, ужива права слободе:

„Истина је сви бесмртни дуси
 Да слободе права уживају“.

Али зашто се Сатана користи својом слободом? Први мотив за то налази Његош у његовом охолостом нехотењу да се потчини деспотизму једног Бога, „самодржавију“ овога. Стога изасланику божијем Михаилу овако говори Сатана:

„Михаиле, подобни ми чином,
 Али духом много нижи мене!
 — — — — —

Рад часа је ваш владалац горди
 Мене од сна будио вјечнога
 И дружину моју благородну,

Кад нам круне самодржавија
Ставит није на главе мислио?“

Много је озбиљнија друга мотивација коју даје Сатана. Та је друга мотивација метафизичког карактера. Сатана налази да је деспотизам божији неоправдан са метафизичког гледишта, да се Бог само, користећи се једним необјашњивим несрећним случајем, докопао апсолутне власти на небу. У почетку постојала је множина небеса и свако небо имало је свога владоца, али необјашњивим случајем сва су друга небеса ишчезла, само је једно остало и његов је владалац, садашњи Бог, стварајући из здробљених небеса нове светове неоправдано тражи од њих апсолутну покорност.

Ту своју метафизичку мотивацију овако излаже Сатана:

„Страшна судба првијех небеса,
О којој је помислит' ужасно,
Она даде смјелом грабитељу
Случај згодан те простор завлада
И присвоји име свемогуће
Својом вољом, својим согласијем:

Простор цио у стара времена
Бјеше св'јетлим засут шаровима.
Лица таме нигђе било није,
Шар свакоји једне величине,
Са нашијем сваки једнак небом
У свјетлости и у опширности.
Висио се у сваки шар престол,
Како што је наш престол врховни,
На престол је у свакоје небо
Владац био један окруњени.

Величину првијех небесах
Изненада рок ужасни стиже:
Некаква ти погубна судбина
Усколеба простор и мирове

У тренуће ока лаганого
Сва божества с престолах падоше

Сви мирови с' опширна простора
 К погибији вјечној одлећеше,
 Један само што невредим оста,
 По њекаквој слијепој судбини,
 На коме се горди престол виси
 Противника мога ужаснога

— — — — —
 — — — — —
 На злу судбу палијех небесах
 Ноћ и пустош царство уздигоше!

— — — — —
 Дјелатељни властитељ небесни
 Из хаоса здробљених небесах
 Поче мале стварати мирове,
 Слабима их пунит' житељима,
 Како ће му све покорно бити“.

Ми незнамо да ли и у колико ова метафизичка мотивација Сатанина, која треба да да колико толико рационално објашњење егзистенције царства мрака поред царства светлости, представља саму мисао Његошеву, што нимало није немогуће (треба се само сетити колико је својих најбољих мисли Гете ставио у иста Мефистофелу). Ако би ово последње било случај, онда би мисао Његошева, и ако исказана у полумитској форми, престављала једну генијалну концепцију¹⁾.

Како је деспотизам божији по Сатани само слепог случаја и метафизички неоправдан, то Сатана на послетку излази отворено са захтевом, да треба васпоставити првобитно стање (и овај захтев преставља трећу мотивацију његове побуне):

„На опширне небесне равнине
 Иштем владу да подијелимо
 И небеса пала воздвигнемо,
 Први закон да природи дамо,
 Нек се сваки са врховном влашћу
 На свом небу горди и велича!“

Исти захтев формулише Сатана и на једном нешто ранијем месту тврдећи да су он и његови савезници зато ту:

¹⁾ Чуди ме да метафизичка мотивација, о којој је реч, нигде није споменута у књизи г. Н. Велимировића.

„Да правило бићу сачинимо
И гордости метнемо границу.
Да с гордијем владцем небеснијем
Дијелимо владу и могућство,
Да имамо сви једнака права!“

Као што се види, Сатана је за Његоша први бунтовник и први демократ.

Одлучност Сатане иде тако далеко, да он тражи или победу или смрт:

Знам ја силу мога соперника
И његово постојанство страшно.
Ал' се кунем свијетлим оружјем
И мојијем непобједним штитом
Са храброшћу мојијех војводах,
Свим оружјем мога легиона,
Искреношћу лика Адамова,
Да намјеру испунит хоћемо,
Ал' сви жертва бити благородна:
Вјечан покој вјечно је блаженство!“

Овако решен Сатана ступа у отворену борбу са Богом. У тој борби Бог га побеђује и њега и његову војску протерује у пакао, где за казну имају да остану вечито и на вечним мукама. Услед побуне Сатанине Бог је дакле променио свој првобитни план, царство мрака и пакао у њему остају за вечита времена.

Ево доказа за то. По свршетку борбе:

„Два врховна војеначалника
Обратише велике полкове,
Да ћерају неба одпадника
Из предјелах блаженог жилишта
У тартарско мрачно владјеније
На вјечита њина мученија“,

За Адама који се за времена повукао из борбе (који је, управо рећи, издао Сатану), Бог одређује мању казну. Он са својим приврженицима (доцнијим људима односно људским душама) има да сиђе на земљу (коју Бог нарочито за тај циљ ствара) и да ту покаје свој грех, после чега се враћа натраг у рај

Ја сам отац и свјетило правде
Када Адам с легионом својим

Осуђено изврше сужанство
 И пренесу чрез јудол плачевну
 Смртни отров теготнога ропства:
 Мог закона последоватељи
 Враћају се у прво блаженство;
 А закона цара злочестога
 У ад иду сл'јепи приврженци
 У мракама вјечног риданија“.

Осим тога на једном ранијем месту Његош и директно тврди да је само побуна Сатанина учинила те је Бог променио свој план:

„Мрачни владац ада неситога
 И заточник из раја прогнани,
 Да су могли, бесамртни дуси
 Твога плана постић величество —
 Ада име би вјечно остало,
 Ничтожношћу нијемом засуто,
 Смрт би на гроб његов очајала,
 Не би Адам своје легионе
 У окове смртне оковао
 И на жртву себе преда' с њиме
 Ужасима... смртним насљеднима“.

Даљи детаљи силаска Адамовог на земљу и његове судбине на њој не спадају више у филозофију већ у религију, т. ј. у мит, и не могу нас интересовати¹⁾.

Д-р Бранислав Петронијевић

¹⁾ Интересантно излагање тих детаља наћиће читалац у поменутом делу г. Н. Велимировића (чл. IV, „Изгубљени рај“). Морам међутим нарочито истаћи, да је мишљење Велимировићево (изражено на крају IV те главе), као да ће по Његошу и пакла напослетку нестати, погрешно. На овај погрешан закључак дошао је Велимировић само зато што није узео у обзир најважнију мотивацију Сатанине побуне (метафизичку мотивацију његову). — Нешто скраћена, објављена је ова студија у часопису *Мисао* ове године.

ПОСВЕЋЕНО
Г. СИМИ МИЛУТИНОВИЋУ

(НА ЦЕТИЊУ 1. МАЈА 1845.)

Да, свагда ми драги наставниче,
Српски п'јевче небом осижани,
Задатак је см'јешни људска судба
Људски живог сновиђење страшно!
5 Човјек, изгнат за врата чудествах,
Он сам собом чудо сочињава:
Човјек, бачен на бурну брежину
Тајном руком смјелога случаја,
Сиромашан, без надзиратеља,
10 Под влијањем тајнога промисла —

Он се сјећа прве своје славе,
Он снијева пресретно блаженство,
Ал' његови снови и сјећања
Крију му се јако од погледа,
15 Бјеже хитро у мрачним врстама
У љетопис опширни вјечности;
Само што му тамнијем проласком
Траг жалости на душу оставе,
Те се трза бадава из ланца,
20 Да за собом проникне мрачности.

Човјек, бачен под облачну сферу,
Прима л' овдје оба зачатија?
Је л' му овдје двострука кол'јевка?

25   Je л' му земља творцем одређена
           За наказу какву тајанствену
           Ал' награду бурну и времену
           Ал' расадник духовног блаженства?
           Ах, ово је највиша таина
           И духовне најстрашније буре —
 30   Овога су у гробу кључеви.

Колико сам и колико путах,
           Дубокијем заузет мислима,
           У цвијетно лоно природино,
           Хранећи се питателним соком
 35   Из ње сисе голе и прелестне,
           Матер штедру запитивâ смјело:
           Рад часа је творац сатворио?
           Ради л' ђеце своје многобројне,
           Али ђецу за ње удоваљства,
 40   Ал' обоје једно рад другога?

Но времена питателница ми,
           Окићена цвијетним временом,
           Окруњена сунчаним зракама
           Али власе цвијетне плетући,
 45   Бисерном их росом насипљући
           При игрању светлокосих зв'јездах
           Да дичнија на јутро изиде
           Пред очима свога владоца,
           На сва моја жарка љубопитства
 50   Смијехом ми одговара њеним.

Колико сам и колико путах
           Свод плаветни неба свештенога,
           Бриллијантним засијат сјеменом,

Заклињао душом запаљеном,
 55 Да ми свету открије таину:
 Али га је творац украсио,
 Велику му књигу отворио,
 Да твар слави творца и блаженство,
 Ал' да човјек на ње листу чита
 60 Ништавило прекомјерно своје?

С внимањем сам земаљске мудраце
 Вопрошавâ о судби човјека,
 О званију његовом пред богом;
 Но њихове различне доказе
 65 Непостојност колеба ужасна:
 Све њих мисли на једно сабране
 Друго ништа не представљају ми
 До кроз мраке жедно тумарање.
 До нијемог једног нарјечија,
 70 До погледа с мраком угашена.

Сном је човјек успаван тешкијем,
 У ком види страшна привиђења,
 И једва се опред'јелит може
 Да му биће у њима не спада.
 75 Он помисли да је неке путе
 Од сна овог ослободио се;
 Ах, његове пр'јеварне надежде!
 Он је тада себе утопио
 У сна царство тврђе и мрачније
 80 И на позор страшниј сновиђења.

Хитрост му је и лукавство дато,
 Само теке да је член достојни

77 преварне; 80 страшній (страшни било би најисано страшный) страшниј'.

На земаљски сајам несмислени;
 Воље му је основ положена
 85 На крилима непостојаности;
 Жеља му је страстих ужаснијех
 Побудитељ, руковођа сл'јепи;
 Злоћа, завист, адско наслеђе—
 Ово чојка ниже скота ставља,
 90 Ум га опет с бесмртнима равни!

У временом и бурном жилишту
 Човјеку је срећа непозната;
 Права срећа, за ком вјечно трчи,
 Он јој не зна мјере ни границе;
 95 Што се више к врху славе пење,
 То је виши среће непријатељ.
 Наша земља, мати милионах,
 Сина једног не мож' вјенчат срећом;
 Самовлацем кад постане њеним,
 100 Тад наздрави чашом Херкуловом.

Наше жизни прољеће је кратко,
 Знојно љето за њиме сљедује,
 Смутна јесен и ледена зима;
 Дан за даном вјенчаје се током,
 105 Сваки нашом понаособ муком.
 Нема дана који ми желимо,
 Нит' блаженства за којим чезнемо.
 Ко ће вјетар луди зауздати
 Ко л' пучини забранит кипјети
 110 Ко л' границу жељи назначити?

У чојка је један храм воздигнут
 Зла обитељ туге и жалости;

Сваки смртни на земљи рођени
 Овом мрачном обитељу влада,
 115 Под које се сводом отровнијем
 Мученија времена гњијезде.
 Ово грко насљедије људско
 Човјек чојку, човјек себи дава,
 Најсретњи га из ништа стварају
 120 Ради смртне тужне армоније.

Човјек орган доста слаби има
 Да изрази своје чувствовање;
 Зато знаке различите дава;
 Различита тјелодвиженија,
 125 Умна чувства да објелодани.
 Но сви наши слаби изговори
 И сва наша слаба чувстовања
 Спрам онога, што би шћели казат
 Нијемо су сплетно нарјечије
 130 И клапњање душе погребене.

С точке сваке погледај човјека,
 Како хоћеш суди о човјеку —
 Тајна чојку човјек је највиша!
 Твар је творца човјек изабрана:
 135 Ако исток сунце св'јетло рађа,
 Ако биће ври у луче сјајне,
 Ако земља привиђење није,
 Душа људска јесте бесамртна,
 Ми смо искра у смртну прашину,
 140 Ми смо луча тамом обузета.

О, свевишњи творче непостижни!
 У човјека искра беспредјелног

Ума твога огледа се св'јетла,
 Ка̂ свод један од твоје палате
 Што с' огледа у пучину нашу.
 Дан ти свјетлост круне показује,
 Ноћ порфире твоје тајанствене,
 Непоњатна чудества дивотах.
 Твор ти слаба дјела не постиже,
 150 Само што се тобом восхићава.

Питагоре, и ти, Епикуре,
 Зли тирјани душе бесамртне!
 Мрачан ли вас облак покријева
 И све ваше посљедоватеље.
 155 Ви сте људско име унизали
 И званије пред богом човјека,
 Једначѐћ га са бесловесношћу,
 Небу грабећ искру божествену,
 С којегга је скочила огњишта,
 160 У скотско је селећи мртвило.

Будалама кад би вјеровали,
 Поете су покољење лудо.
 Нашу сферу да ноћ не полази,
 Би л' овако лице неба сјало?
 165 Без остријих зубах ледне зиме
 Би л' топлоте благост познавали?
 Без будалах тупога погледа
 Би л' умови могли блистат св'јетли?
 Свемогућство светом тајном шапти
 170 Само души пламена поете.

Све дивоте неба и небесах,
 Све што цвјета лучам свештенијем,

Мирови ли ал' умови били,
 Све прелести смртне и бесмртне. —
 175 Што је скупа ово свеколико,
 До општега оца поезија?
 Званије је свештено поете,
 Глас је његов неба влијаније,
 Луча св'јетла руководитељ му,
 180 Дијалект му величество творца.

Дивни пјевче српске народности,
 Бич си судбе веће испитао, —
 Свијет жељи не зна угодити.
 185 Судба ти је и моја позната;
 Мислим, нејма подобне на земљи:
 До вратах сам изникâ Тартара,
 Ад на мене са проклетством риче,
 Сва му гледам гадна позоришта;
 Ал' на судбу викати не смијем —
 190 Надежда ми вољом творца блиста!...

Ја од тебе јоште много иштем:
 Да поставиш у пламтеће врсте
 Пред очима Српства и Славјанства
 Обилића, Ђорђа и Душана,
 195 И још кога српскога хероја;
 До прогрмиш хулом страховитом
 На Вујицу, Вука, Вукашина,
 Богомрске Српства отпаднике;
 Злоћа њима мрачи име Срба,
 200 Тартар им је наказа малена! —

ПЈЕСНА I

Тешко ли се у полет пуштати
На лађици крилах распетијех
Без кормила и без руковође
У бескрајни океан воздушни,
5 Ђе су сунца само капље св'јетле
А мирови једва видне искре;
Ђе ужасне буре господствују,
Ока смртну отворит не дају
Већ га гоне у мрачно жилиште,
10 Бог зна каквом судбом назначено.

Правдо, руком творца освештана,
Ти које је име свуда свето
До границе зраках свијетлијех,
Заштити ме штитом могућијем
15 Од олујех корабљекрушнијех.
Ево жертва с олтара чистога!
Не даду јој право к небу ићи,
На кога је славу сажежена!
Поклоника виђи сиромаха
20 Како плови морем к светилишту;

Готово је смрзнут побожношћу,
Носи завјет на олтар вишњега;
Нањ се буре с јарошћу пуштају,
Ђерају га тамо и овамо,

25 Мучећи га стравом погибије,
Док га баце у бездну кипећу.
Бог убио ту беспутну силу
Која твоје попире законе,
Која пуни мраком и ужасом
30 Наш оризонт и нашу судбину!

У ноћ, страшном буром разјечану,
Сину мени зрака пред очима
И глас зачух кано глас ангела:
„Ја сам душе твоје помрачене
35 Зрака сјајна огња бесмртнога;
Мном се сјећаш шта си изгубио.
Бадава ти ватрени поете
Сатварају и кличу богиње:
Ја једина мраке проницавам
40 И допирем на небесна врата.“

Пој ми дакле, бесамртна твари,
Страшно твоје с неба паденије
И времено твоје заточење
У јудоли туге и жалости:
45 Каква те је сила нечестива
Да сагр'јешиш богу превластила,
Да вјечнога попиреш законе?
Што је јарост бесмртнога творца
На зло твоје толико ражегло?
50 Причај мени тужну твоју судбу!

Ах страшнога твога паденија,
Ах ужаса што смртне постиже!
Тужнога смо мученија жертва
Рад пагубног тога преступљења!

- 55 Забораве сан те обузео,
 Те си прво блажено битије
 И источник бесамртне среће,
 Рајска поља, вјечито блаженство,
 Животворни поглед створитеља
 60 Заборави несрећној предала.

- Истргни се, искро божествена,
 Из наручја мрач е владалице,
 Подигни се на свијетла крила,
 Распали се пламом бесмртности;
 65 Скини мене са очих мојијех
 Непрозрачну смртности завјесу,
 Тупе моје отргни погледе
 Од метежа овог ништожнога,
 Уведи их у поља блажена,
 70 У творењем освештаном храму,

- Да опширну видим колијевку
 У којој се вјечност одњихала,
 Из које је у крила удрила,
 У бескрајни простор улећала,
 75 Од свачијех скрила се погледах
 До једнога који све прониче,
 У опширно светилиште бића,
 Ђе с' рађају сунца и мирови,
 Ђе вјенчано биће с зачатијем,
 80 Ђе се дуси бесмртношћу крсте.

Поведи ме у небесна поља,
 Да погледам блажено жилиште
 Ђе си и ти никла и живила,
 Сљедујући стопам архангела

85 На бесмртним и свијетлим крилма
 Под знамењама славом развијаним,
 Светом славом небесне блакости,
 Како што му и сада сљедујеш
 По блатнојзи и мрачној јудоли
 90 У окову мртве тјелесине. —

„Ја сам твоја искра бесамртна!“ —

Рече мени свијетла идеа —

„Водићу те к вјечноме огњишту
 Од којег сам и ја излећела.

95 Већ теготни оков физически
 Збаци с себе, ослободи га се:
 Под туђијем не стењи бременом;
 Он је стручак слаби и нејаки,
 За мах смртни само изникао,
 100 Он је ручак гада пузећега.“

То изусти, рече: „Сљедуј за мном!“

Одведе ме у царство свјетовах,
 Како капља росе са цвијета
 Или зрнце леда прозрачнога

105 При погледу свијетлога сунца
 Што у небо дигну слабе зраке.
 И ја, пламтећ величеством неба,
 Подобно сам њима урадио:
 Некакво ме својство дигло тамо,
 110 Некакав ме свети магнет тегли.

Ево слабе и малене искре

Међу сунца пламтеће свјетове

Што богатством лучах бесмртнијех

86 знамењ'ма; 99 смртним Ј.] смртна Б (што ваљда не
 стоји мјесто смртога).

Потапају простор и минове!
 115 Да! искра је свјетлост породила,
 Океан су капље саставиле:
 Свети творац величеством сјаје
 У искрама како у сунцама,
 У смртнима кâ у божаствама,—
 Све му скупа свемогуће слави!

Шест небесах коловитних пр'јећем,
 Шест мл'јечнијех прелетим путовах,
 Вељу сферу играјућих шарах,
 Који вјечно свијетла движења
 125 У правилним колим' извршују
 Која им је рука свемогућа
 Начертала пресветом мудрошћу.
 Ах ти, тајно богу тек извјесна —
 Састав ове пресилне машине
 130 Која креће безбројне минове!

Пет небесах неподвижних пр'јећем
 Сљедујући зрацици идеје,
 Бесконечно видим овдје царство
 Величества, постојанства мирах:
 135 Простор им је шири растојања,
 Нег подвижним много свјетовима
 Ал' се виде зраком облачени,
 Како морски велики острови,
 Кад их зима снијегом обуче,
 140 Те их плавац из даљине гледа.

115 светлостъ; 119 свемогуће; 121 и 131 прећемъ; 122 млечниехъ; 124 Кои Б која Ј; 127 мудросћу; 129 Саставъ Б Састав' Ј; 133 видим Ј] види Б.

Устав' полет, искро божествена!

Круг смо давно прешли возможности:
 Небесне су прешилъасте зраке,
 Могу вр'једит смртноме погледу;
 145 Небесни је простор бесконачан,
 Вообраза сила деликатна.
 Кћи небесна услиша ми молбу,
 И на дес о круг полета сави
 Пут једнога мира великога,
 150 На св'јетлом му бр'јегу починемо,

Свјетлошћу ми вид очих поражен
 Величеством његовијем чувства,
 Те ја паднем на бријег кристални
 И затворим очи са рукама, —
 155 Не смијем их отворит никако.
 Чујем гласе бесмртне музике
 И небесну њену армонију,
 Која сладост благодатну лије;
 Глас њен моју душу забуњену
 160 Божественим страца електризмом.

Док ме неко за руку дохвати
 И позва ме пријатнијем гласом:
 „Диг' се, твари општег створитеља,
 Те ти хитре наслађуј погледе
 165 У предивна створенија божја.
 Пред великим претпријатијама
 Нек се крије име опасности.
 Сви свјетови без очих су мрачни.“
 Ободри ме син бесмртни неба
 170 И справи ме на бр'јег непознати.

- Љубопитство духа бесамртне
 Сројило је око мене кругом,
 Ал' погледи благи и проицни
 Једнога се с мене не мицаху,
 175 У њим' сјаше света симпатија.
 „О блажени сине превјечнога,
 Ја му рекох умилнијем гласом,
 Што те моја судба занимава
 Те ти знаке божествено лице
 180 Живом бригом за ме изражава?“
 „Висока ме воља назначила
 За ангела твога хранитеља,
 Од дужности свете не одступам,
 Колик' зрака од св'јетлога сунца;
 185 Ти како си круг земни прешао,
 Уску сферу безумног метежа,
 Ја сам тебе пазити почео,
 Кроз гомиле провео громових,
 Којима је ваше поднебије
 190 Вазда тешко и претоварено.
 „Би ли смјела забуњена душа
 Претрћ оков смртне тјелесине
 Без свештене воље створитеља,
 По простору лећет небесноме,
 190 Тражит прво блажено жилиште,
 Тражит судбу свога паденија?
 Све што блатној земљи принадежи,
 То о небу поњатија нема;
 Духовни је живот на небеси,
 200 Материје у царству гњилости.

„Сва бесмртна виде намјерења:
 Тражиш узрок твога паденија.
 Свуд ћу тебе, куд хоћеш, водити;
 Ја жалосну вашу знадем судбу“. —
 205 „Ах божество творцем назначено!
 Зар толико могућега творца
 Наша мрачна занимава судба
 Да атому једном мислећему
 Да божество таквога качества
 210 Да г' у поља води миродржна?“

„Хајде за мном по зрачном бријегу
 Постојанством окруњена мира,
 Те ободри ухиљену душу,
 Величеством неба разнесену!“
 225 Поведе ме сретњи дух небесни,
 Како мајка устрашена синка
 Што га води њежно милујући,
 Док га себи врати и утјеши.
 На брежуљак један од топаза
 230 Изидемо и на њем сједемо.

„Ето небо куд ћемо лећети!“
 Каза ми га са снијежном руком
 И благости пунијем погледом:
 „Нањ је престол миросијатеља
 225 Те у свјетлост биће окупао“. —
 Јошт бог нек зна што ми ангел прича,
 Но ја поглед пут неба исправих
 И занешен не чујох ангела.
 Већ трепетом св'јет свјетовах гледах,
 230 И слатка ме немоћ обузела.

„Сва ти овде гину поњатија;
 Вообрази сами себе гоне

И губе се у неизвјесности!
 Од свијета на ком ми сјећасмо
 235 До небеса престолодржнога
 Растојање преужасно бјеше —
 Сто пут више земље од Урана;
 Сав небосклон што могах виђети
 Мир мировах бјеше напунио
 240 Са својијем свијетлијем шаром.

Из њега се луче бесамртне
 На све стране рјекама сипаху.
 Кô кад творац могућијем словом
 Нашу земљу у вјетар развије,
 245 И у тренућ земни океани
 Кад се проспу сребрним струјама
 У пропасти бездне мраковите:
 Тако теку изобилно луче
 Са добротом својом бесамртном
 250 У просторе опширнога бића.

Кроз валове небесне свјетлости
 Миријаде лећаху кометах
 Са наглошћу својом прекомјерном
 На све стране тамо и овамо;
 255 Неке к небу а неке од неба,
 Како оно трудољубне пчеле
 Кад им рука благодатна творца
 Са штедрошћу проспе м'ану слатку,
 Те узавру тамо и овамо
 260 На вјенчано са тишином јутро.“

„Хранитељу, превјечнога сине,
 Шта шарићи они мали значе

У пламеном овом поднебију
 Те се дижу, спуштају правилно:
 265 Тмасти ничу к небу свештенOME,
 А св'јетли се к низу спуштавају?“
 Божествени на ме взор окрену,
 Вјенчан вјечном красотом младости;
 Лик би дивни његов помрачио
 270 Сва прелестна рађања Авроре.

„Они шари што се к небу дижу,
 Те се виде у свијетлој сфери
 Како лопте тмасте и безрачне,
 То су сунца, вожди созвјездијах,
 275 Избјежају из мрачнога њедра
 По свештеној вољи миродавца.
 На небесна четир' краја иду,
 Да се крсте у бесмртну свјетлост,
 Окруњени свјетлошћу вјечитом
 280 На вјечно се царовање врћу“.

Поведе ме мало понапријед:
 „Гледај — каже — на лијеву страну,
 Те шар види онај поголеми
 Те пружаје црнокраке луче.
 285 Он једини у простору св'јетлом
 У црну је облачен порфиру;
 Зла свакога најљуће крајности
 Под једном су уњ круном сабране;
 Он катедру мрачну сочињава
 290 Позоришта сваког ужаснога!

279 свѣтлосћу; 284 црнокраке Ј] црнократке Б.

„Ад се зове, цар му је Сатана,
 Мрачна душа, неба ненависник;
 Зло је њему једина утјеха,
 Он се са злом вјечно обручио;
 295 Злу је жртву принио велику:
 Шести дио небесног војинства
 Лишио га блаженства светога,
 У мрачно их царство повукао
 На без конца мученија страшна;
 300 Знаћеш и вам' што је урадио!“

Како море иза страшне буре,
 Присуствијем духа остављено,
 Уморено силнијем напрегом
 Прескачући природну границу,
 305 Утруђено истегне се лећи
 У пјешчану своју колијевку,
 Тако исто моја слаба душа,
 Занешена творца чудесима
 За границе воображенија,
 310 У дубоко падне униније.

Крилатога лишена мечтања,
 Мрачне јој се отворе пропасти,
 Са ужасом да је гладне прождру;
 Уплашена страшнијем виђењем
 315 Устрепета кâ свештена птица,
 Поћерата смртнијем крицима
 Нарушника мира воздушнога;
 На крај бјеше дошла паденија,
 Но хранитељ крилах снијежнијех
 320 Свештеним је магнетизмом спасе.

„Сини — каже — огњем створитеља!
 Ти си искра за небо створена,

Бесмртнијем богом помазана.
 Шта те к људској вуче колијевци,
 325 Ђе кукање и плач окруњено,
 Ђе вјенчана глупост са тирјанством,
 Ђе се само рад несреће људске
 Боготвори Цезар с Александром,
 Ђе прелести смртне свеколике
 330 Теке лицем из глибине вире?

Повратим се и отворим очи,
 Хранитељу бесмртноме речем:
 „Дух ниједан општег створитеља
 Без силе се не би согласио
 335 Јарам носит смртнога окова;
 Ко би игда с добре воље хтио
 Безумнога пожељет метежа,
 Ђе зло гнусно свагда торжествује,
 Ђе свак знаме од раздора носи,
 340 Ђе гњилоћа душе каменује?

„Судба наша отрова је чаша.
 Вјечне судбе свети су закони:
 Ц'јела бића њима су покорна.
 Види човјек своје заточење,
 345 Помало се прве славе сјећа
 И полети к небу како муња;
 Ал' га смртни ланац заустеже,
 Докле рочно одстоји сужањство.
 Стога смртни најсјајниј' поете
 350 С вратах неба у пропаст падају“ .

ПЈЕСНА II

Како сунце дана облачнога
Када баци с ведрога запада
Своју хитру и пламену стр'јелу
На кристалну круну Чамалара,
5 Тако трену бесамртни ангел
На свијетла и огњена крила
К небу сјајну и трону вишњега
Међу своје блажене ликове,
Мене узе под зефирна крила
10 И унесе у предјел небесни.

Гле, идејо, искро бесамртна,
До сад су те струје и потоци
Океана овог заносиле,
Сад нас ево на извор чудесах,
15 Сад нас ево у царство свјетлости,
На валове тихе бесконачне,
Запаљене огњем бесмртнијем,
Вјечним огњем свештене љубови.
Овђе наше силе исчезају
20 Ка̂ погледи у току времена.

Мјесто очих да два сунца никну
И идеју један вијек смртни
Да по царству небовлаца прате,

---

4 Највећа планина на земљи, Чамалара је по свој прилици сам владика или издавач или слагар искривио мјесто Хималаја (на којој је највише брдо на свијешу Mount Everest или Гаурисанкар;) 23 небовлаца.

Не би њини свијетли погледи
 25 Величества небесне прелести
 Свеколике могли прегледати;
 Ти л' се, слаба, усуђујеш, руко,
 Да опишеш пољах небеснијех
 Величество и красоту дивну
 30 И ангелска вјечна наслаждења?

Кратке моје обратим погледе
 У просторе небесне равнине:
 Погледи се у прелести топе,
 А језик се од чудествах мрзне.
 35 Ко ће тебе разумјети, творче,
 Ко л' могућство вообразит' твоје?
 Мрачни владац ада неситога
 И заточник из раја прогнани
 Да су могли, бесамртни дуси
 40 Твога плана постић величество,

Ада име би вјечно остало,
 Ништожношћу нијемом засуто,
 Смрт би на гроб његов очајала;
 Не би Адам своје легионе
 45 У окове смртне окувао
 И на жртву себе предâ с њима
 Ужасима смртним насљеднима!
 Вељи јеси, творче и господи,
 И чудна су творенија твоја,
 50 Величеству твоме краја нејма!

План небесах премудрост је вјечна
 Својом вјештом руком сочинила:

Свеколике небесне равнине
 Покрите су цв'јетним ливадама,
 55 Мај вјечито на њима царује;
 Боја цв'јећа вјечна и прозрачна,
 У правилност сваки цвијет никâ
 Кâ вјештијем ткањем разложени;
 Воздух пуне благоуханија,
 60 Но створена само рад небесах.

На просторе китнијех ливадах
 Врсте су се непрегледне садах
 У правилне расуле редове
 И на дивна кола изувиле;
 65 Ту се горде кедри и јаблани
 И породе неизбројне дрвах, —
 Све породе само небу сличне:
 Врхове им једва зазрет можеш
 У зелено вјечно обучене;
 70 Ред свештени на свему царује.

Брегови су никли по равнини,
 По правилу, како све остало,
 Окружени китним садовима;
 На њима су дигнути престоли
 75 Од топаза и зрачна рубина
 Рад ангелах првопрестолнијех;
 Над престолом свакојијем стоји
 На воздуху једно коло сја,но,
 Како што је коло Сатурново,
 80 Те се вије и те зраке лије.

По средини пољах опширнијех
 Тече р'јека воде бесмртија;
 Њој су струје кâ прозрачне луче,

Ток је њезин бесмртна идеа,
 85 Ње брегови од чиста рубина
 Од рубина хиљаде мостовах
 У правилне над њом стали дуге;
 Сви редови гордијех фонтанах
 Који скачу у небесна поља,
 90 Од ње иду, у њу се повраћу.

Славословни ликови ангелах,
 На безбројне хоре, легионе
 Усијати у блажена поља
 Расхорена слаткогласијама
 95 И химнима вјечите љубови,
 Уживају бесмртну насладу
 Коју смртни не зна вообразит.
 Легиони опет неизбројни,
 На уредна јата разасути
 100 По небесној благодатној сфери,

Њихајућ се на зефирна крила,
 Поју пјесне вјечите љубови.
 Ах красоту небесног војинства
 Смртни никад постићи не може!
 105 На свакоме лицу ангелскоме
 Совршенство блиста створитеља
 И прелестна божја поезија;
 На њихова копља и стријеле
 И свијетле војничке штитове
 110 Клизају се играјуће зраке.

На средини непрегледне равни
 Крута се је гора узвисила:
 Основ јој је од чиста рубина
 А сва гора маса брилијантна.
 115 Величину горе трonoдржне

И преливе њезине свјетлости
 Сви погледи и воображења
 У поњатност довести не могу:
 Ова тајна високог промисла
 120 Непостижна стоји бесмртнима.

На врх горе трон се горди виси
 И планина превјечнога цара —
 Вјечности је овде колијевка:
 Овде се је она окрунила
 125 Светом руком великога творца;
 Одавде је хитро полећела
 На опширно царство и господство:
 Одавде је прва искра сјекла,
 У предјеле ноћи ускочила
 130 И свјетлости облик показала.

Овде су се мрске мрачне силе
 У комаде грдне раздробиле
 И из владе бића избјежале
 У жалосно стање хладне смрти;
 135 Одавде се са свјетлошћу прва
 Свему бићу насмијала зора;
 Овде се је бесмртнијем правда
 На вјечито царство сачетала;
 Одавде ти судба, воља с умом
 140 У једноме избијају кључу.

Над високим престолом престолах
 У воздух се сјајно коло креће,
 Ка и друга што се кола крећу
 Над престолма првијех ангелах;

145 Ма је оно милионе путах
 Од свакога веће и сјајније;
 Миријаде сјајнијех сунацах
 О њему су светијем правилом
 За свијетле власе повјешане,
 150 Лију свјетлост у опширну сферу.

То је круна бога истинога,
 Са којом је сам себе вјенчао
 Над вјечношћу и над временима,
 Под којом је завјет учинио
 155 Себе самом на светоме трону
 Да ће мраке гонит за предјеле
 И границе осв'јетлити бића;
 Да ће правде име светковати
 Са мрачношћу засути мирови,
 160 Како што се на небу светкује.

Око горе престолодржеће
 Четири су горе од алмаза,
 Превисоке у правилном реду;
 Из њих бију четири фонтана
 165 Са живошћу пламтећијех лучах;
 Дебели су њихови стубови
 У правилном подижу размјеру
 У опширну небодршца сферу.
 Кад стубове у висину попну
 170 Колико је с земље до мјесеца,

Онда ти се у правилне дуге
 Свију сфером неба блаженога,
 На четири небесне границе

У воздушни океан падају,
 175 Из безданах ништожности шари,
 Од хаоса необдјеланого
 Творитељем на биће позвани,
 На струје им ројевима лете,
 Те се крсте и над^оје лучах
 180 И воздушна постају свјетила.

„Сад си, мислим, са свијем довољан
 И душа се ободрила твоја“ —
 Рече мени красни житељ неба, —
 „Када ти је творац допуштио
 185 Да му престол свијетли погледаш
 И прелести раја свештенога!“ —
 „Хранитељу, свети спроводниче,
 На равнине непрегледна неба
 Коме лику, коме легиону
 190 Принадлежиш светијех житељах?“ —

„Видиш — каже — оне легионе
 Те су близу горе трононосне,
 По равнини што су на гомиле
 До бреговах р'јеке бесмртија?
 195 Оно су ти густе легиони
 Михаила првопрестолнога;
 Ја његову припадљим лику,
 Онде ми је блажено жилиште,
 Онде ми је слатко вјековање
 200 Свемогућом вољом назначено.

„Над наше се легионе вѝсѝ
 Шест хиљадах колах свијетлијех;
 Велики је наш стан заузео
 На сладоној води бесмртија.

- 205 Четиридест хиљадах мостовах,
 Јер житељи неба пространога
 Могу лећет кâ огњене муње,
 Могу ходит на ноге лагане,
 Возити се, који хоће, могу
 210 На огњеним својим колесницам“.

- Славогласно хорење музике
 И пјеније бесмртних ликовах
 Почело се бјеше утишават ;
 Већ бијели небесни полкови
 215 Све мостове бјеху напунили
 Са својијем дивнијем масама.
 Свак се своме повраћаше стану,
 Неки пјешком а неки на крила ;
 Непрегледне њихове станове
 220 Прекрилише б’јелим околима.

- Крилатоме подобно облаку,
 Кад га гледаш с високе планине
 Ушикана тихијем зефиром,
 Кад се спушти у цвијетна поља
 225 На велике и бијеле масе,
 Да зефирна поодмори крила
 На коврима цвијетна прољећа, —
 Вид подобни бесмртног војинства
 Представљаху опширни станови
 230 На пољима блажене радости.

„Ево, рече — слаткогласни ангел, —
 Сад ће вр’јеме бити од одиха,
 Што ви код вас ноћу називате.“
 Напријед ми расказа јављења,

- 235 Која ће се у њем' показати.
 Док одједном сву небесну сферу
 Прикри шатор чистога кристала,
 Но бијелог и непрозрачнога,
 Заустави теченије лучах,
 240 Лаку свјетлост у небо усија.

- Дивни шатор бјеше преопширни
 Са високим својим идејама
 Вјешта рука творца украсила,
 Са блистањем сваке струке бојаж
 245 Играјућих на зрачном прозраку.
 Ту лећаше вјечност окруњена
 Вјешто своје полете сноваше
 На крилима тамо и овамо,
 Часом у врх, часом у низину
 250 Тајинственом покрита завјесом.

- За њом вр'јеме са великом хуком
 На зефирна сљедоваше крила
 У широке своје коловрате,
 Неће ли је како ухватити.
 255 Радимости ове неуморне
 И силнога његова напрега
 Нико себи представит не може ;
 Али своје ц'јели постић неће,
 Јер вјекових мати безбројнијех
 260 Има лакша него сјенка крила.

Друга бјеше прозрачна идеја
 Извајана на кристални шатор, —
 Свемогућа поезија творца.

Окруњена круном творенија;
 265 Све красоте које биће има
 И ум творца сјајни, беспредјелни
 Које види у царство свјетлости
 Под том круном бјеху окруњене,
 На том лицу бјеху изражене
 270 У сјајности светог совршенства.

План небесах пред собом глѣдаше
 И прелести правилнога вкуса.
 Хиљаде ти божијех духовах
 Занешени њојзи ревноваху;
 275 Опивени њеном гоѣзијом
 По блиједом тумараху св'јету
 И ствараху различне предмете.
 Но привидна њина творенија
 Бјежаху им од слабога вида,
 280 Ка што куле сновиђења бјеже.

Изнад тихе небесне равнине
 Милиони леђаху шаровах
 На уредна кола и редове,
 Колик' луна на телескоп видна.
 285 А лунина ц'вјета и свјетлости.
 На њих бјеше бесамртна рука
 Различите извезла планове,
 Побиједе и весеља неба,
 Са бојама разним украшене
 290 Те у прозрак весело блистаху.

„Ах честити створитеља сине!
 Чудеснога овога виђења!“ —
 „Сваки вечер — хранитељ ми каже —
 Нове, дивне, бесмртне идеје

295 У нашу се сферу свијетљају ;
 И дан сваки неба свештенога
 Нас честита новим наслађењем,
 Нови гласи бесмртне музике
 Наша китна поља потресају
 300 Новом славом творца могућега!“

Уста ангел на зефирна крила,
 Повеле ме унапријед мало
 Код једнога источника малог :
 „Ту ти сједи и воде се напиј
 305 Са бистрога тога источника ;
 Она ће ти управо открити
 Страшну судбу твога паденија!“
 То изрече и хитро полеће
 У свијетле своје легионе,
 310 Ка̂ звиејзда с запада к истоку.

Одлазак ме мога хранитеља
 У плачевну тугу повргао,
 Ка̂ сироче, кад се оца лиши
 И остане у свјетском метежу
 315 На произвол необуздне судбе.
 По дугоме мрачном туговању
 Напијем се воде с источника, —
 Откри мени несретњу судбину,
 Ка̂ предмете што за собом видиш
 320 У свијетлом лицу огледала.

ПЈЕСНА III

Свемогући на трон сједијаше,
Тајинственом украшен порфиром,
Творителном зањат поезијом ;
К престолу му св'јетломе мирови
5 Из мрачнога царства изницаху,
Ка у ноћи од страшног пожара
Кроз облаке од густога дима
Што ројима избјежају искре
К своду дивну неба плаветнога,
10 Презирући несносну стихију.

Бјеше света круна миродавца
Својим видом небо украсила,
Бјеху њеним планом веселијем
Узиграла небесна свјетила
15 И сребрне струје бесмртија.
Два војводе небесног војинства
Одлећеше к престолу вишњега
На огњене своје колеснице,
Спровођени с много легионах
20 И с грмљавом небесне музике.

Ход се њихов уподобит може
Хучну ходу два морска војводе,
Кад се дигну на бијела крила
И веселим лете океаном,
25 А око њих у дугачке врсте

Играјући просипљу с' валови;
 Тако дивно небесно војинство
 Два војводе своје спровођаше.
 У двор сјајни уђоше војводе,
 30 А војнство се с славом хучном врати,

„Ах, преблаги оче бесмртија“ —
 Рече богу Михаил архангел, —
 „Беспрестано твој ум пресвијетли
 Творителном блиста поезијом;
 35 Жертва ти се благодаренија
 На све сјајне сажиге мирове
 У чистоти лучах огњенијех:
 Ал' за твоје силно попечење
 И за твоју њежност отеческу
 40 Малене су жертве творенијах.“ —

„Изабрано моје твореније,
 Ти си сунце међу духовима,
 Само теби један је подобан.“ —
 Рече њему творац свемогући, —
 45 „Ја сам један који стварат могу
 И који сам свемогућством вјенчан;
 Једноме је све покорно мени
 У просторе и за просторима;
 Да од свете одступим дужности
 50 Мраке царство би остало вјечно.

„Би мировах число, непоњатно
 Ником другом до мени самому,
 Под хаосне остало облаке
 Закопано у њедра мрачности.
 55 Колико сам ја посла имао,

Док сам вр'јеме отео мракама
 Из њинога ланца и тавнице,
 Пуштио га да лети слободно
 По опширној држави вјечности
 60 И по царству свијетлога лица.

„Бјеше грдно једном мрачно царство
 Свуда своју владу раширило,
 И његови наказни ликови
 Улазаху у поља небесна
 65 (Те грдобе и тијех изродах
 До ја нико вообразит не зна);
 Само што се свештенојзи гори
 И мом трону примаћ не смијаху,
 Јер их моји пламени погледи
 70 Са ужасом страшнијем дробјаху.

„Ове грдне масе несмислене
 Покорне су мени вазда биле
 И у своју мрачну колијевку
 На сломјене своје коловрате
 75 Од вида ми стрмоглав скакале;
 Но њенијем мртвијем правилом
 Чешће би се путах извлачиле,
 Докле дигох круну над престолом.
 Удар ови, први и најсјајниј'
 80 Њихово је раздробило царство.

„Поб'јеђене мојом круном сјајном
 Сакрише се у густе гомиле
 У просторе мртвијех безданах;
 Тамо своје мртве и плачевне

77 Чешће; 79 найсяйный.

85 Сатварају са смрћу фигуре
 По гнусноме њиховоме вкусу.
 Што се више творенијем пружам,
 Све се њино царство умаљује;
 Вријеме ће и к тој ц'јељи доћи
 90 Да се бездне мрачне освијетле.

„Зажегâ сам ја пламене буре
 У предјеле ноћи и хаоса,
 Те ми буде сунца и мирове
 Од сна хладна и превјечитога.
 95 Тамо свј-тлост ужасне побједе
 Над нијемим царством одржава,
 Распрострања свијетле границе
 И позива на слатко битије
 Из смртнога опширнога лона
 100 Многобројне заточнике таме“.

„Источнице, среће бесмртнијех
 И надеждо права и свијетла
 Усопшијех у бездне мировах
 Којијема слијепо мртвило
 105 Не да познат великога творца
 Отеческо благоутробије!“
 Рече Гаврил оцу бесмртноме:
 „И на њине небројне ликове
 Заждиће се жертва к твоме трону,
 110 Све ће теби пламат признаношћу“.

„Началнице густијех редовах,
 Сјајно сунце међу бесмртнима!
 Кад пламови зраках свијетлијех
 Ноћне масе и њезино лице,
 115 Сажде огњем својим свијетлијем

И расплачу у свијетле зраке,
 Мрачне точке кад нигђе не буде
 До предјелах нити за предјеле,
 Кад јој облик прегнусни погине,
 120 Кад сви краји запламте свјетлошћу,

„Два војводе, небесни прв'јенци!
 Тад ће општи творац починути
 И свој свети завјет испунити;
 Тад ће мири и простори страшни
 125 Слаткогласном грмјет армонијом,
 Вјечне среће и вјечне љубави;
 Тад ће моја отеческа душа
 Радо притећ к слакome покоју
 И бесмртном гледат довољношћу
 130 Срећом своје твари окруњене“ —

„Ах свеопшти оче благодушни!“ —
 Једним гласом оба архангела —
 „Имајући таквог творитеља
 Величеством неизмјерним душе
 135 Која сваког добра совршенства
 Надвисује и у себи храни,
 Требало би да све густе мраке,
 Сви мирови у њих закопати
 Похитају воскресњем сами
 140 Да ти пређе св'јетло лице виде“ —

„Два војводе св'јетлијех полковах!
 Ја сам — каже — сам по себе био.
 Бит по себе већ ништа не може,
 Јер је против закона природе
 145 Која печат мој на лице носи.
 Све нек краче својим временом

Кога вјенчах на бесамртије —
 Тренућ су му в'јеках милиони.
 Кораџи су моји божествени.
 150 Но ја могу то назват простором:

„Два најсјајниј' моји творенија
 Међу свјема бесмртним дусима!
 Како име опширног простора
 Разумјети вама се допушта?“
 155 Михаил му тихим гласом рече:
 „Он је теби једноме извјестан;
 Ево како ја о њему мислим:
 Шар небеса престолодржнога
 Најсјајниј' је и највећи, зна се —
 160 Средина је он простора свега.

„Око њега колах небеснијех
 Милиони воображам да су;
 Нека число и умножим колах
 У највећи степен счисленија
 165 Што бесмртно твоје твореније
 Вообразит својим умом може —
 Насијага кола са сунцима,
 Свако сунце предводи мирове
 Колика си коме обредио,
 170 А мир сваки своју сферу има.

„Међу кола мећем растојање,
 Ради славе божескога вкуса:
 Кога даља ближа обузимљу,
 Ка шар већи што обузме мањи;
 175 Стога коло што је које даље
 Јесте више сувише шаровах.

Иза овог те сам исказао,
 Ја допирем до границе мраках,
 Мраках мећем колико свјетлости;
 180 Ја овако простор разумијем“. —

„Архангеле ума високога
 Ка̂ дух један довољно се дижеш
 И чест твојем чиниш створитељу,
 Могући му творац одговара —
 185 „Ал' простора не знаш значеније:
 Простор мраках и простор свјетлости
 Које умом твојим воображаш —
 Да се ц'јела ова два простора
 У шар један зраках свијетлијех
 190 Преобрате и правилно слију,

„И шар овај да се пружи право
 У најтању што мож постић жицу
 Преко равни ужасна простора, —
 Овај простор што би ова жица
 195 Са танчином св'јетлом проникнула
 У простору оном ужасном,
 Кога краје ја један постижем,
 Би ти био само једна точка!
 Ум је само један без границе,
 200 Сви су други кратковидни уми. —

„Чудо ми је“ — свемогући рече
 Војводама неба свештенога —
 „Ђе ми у двор с вама није доша̂
 Друг вам чином једнаки Сатана;
 205 Јер сте често скупа долазили,

Ка̂ небесни војеначалници.
 Истина је, сви бесмртни дуси
 Да слободе права уживају,
 Свашто раде што је њима драго
 210 По лакоме и светом правилу“. —

„Свјетилниче, правдом окруњени!“ —
 Гаврил рече оцу превјечноме —
 „Правила су твоја освештана;
 Њиховијем премудрим поретком
 215 План се краси неба и небесах.
 Ми вјечиту срећу уживамо;
 Сатана је, наш друг блистателни,
 На својему остао престолу,
 Међу своје велике полкове
 220 Њихан хором бесмртне љубави“.

„Архангели првопрестолници!
 Ја ћу вама открит нешто сада
 Што ће душе усколебат ваше;
 Горда се је душа Сатанина
 225 Облачила у хаљину црну;
 Славољубни овај војевода
 Мир небесни поколебат хоће
 И у вјечну низврћ погибију
 Себе самог и своје полкове:
 230 Гњев праведни оружје је правде!

„Ова горда и пакосна душа
 Зла је име у себе зачала
 И развила знаме страданија.
 Зла његова виђу посљедствије,
 235 И погипше твари сожаљујем;
 Ал' је име неблагодарности

Спрама оца погрешка највећа:
 Свете правде строги су закони,
 Све је дужно њима сљедовати,
 240 Преступнике мој бич наказује.

„Грдну душу злом опојеника
 Мрачне буре усколебале су;
 Несмисленик горди помишљава
 Да га није моја моћна рука
 245 На трон горди из ништа попела,
 Јере би га мраке зацариле,
 Божески му престол уздигнуле,
 Па он тамо по својојзи ћуди
 Да саставља нови круг небесах
 250 И да дава в’јенце бесмртија!

„Роб глупости, враг поретка општег,
 Свемогућства важност не познаје.
 Мене ли се стиди чествовати
 Којино сам могућијем словом
 255 Шар велики неба блаженога
 Утврдио на лаком воздуху?
 Којино сам океан воздушни
 Насијао сјајним островима
 И вјенча их светим магнетизмом
 260 Те погледом један другог држи?”

„Закони су општега поретка
 Мој аманет а живог природе;
 Да их почну сви мирови рушит,
 Моја би се силна на њих рука
 265 Оружала с ужаснијем гњевом:
 Ја бих све њих у грдне комате
 Раздроблио, у бездне зајмио,

Па бих друге из нова свјетове
 Из мрачнога лона воскреснуо
 270 И на кола окрунио њина.

„Дух лукави и злом задојени,
 Он је својој погубној намјери
 Све полкове своје обратио,
 Адама је на зло превластио,
 275 Од вас чином млађега војводу,
 И легион његов многобројни.
 Адамова лаковјерност грдна
 И његова непостојност лика
 Бациће их у плачевно стање
 280 Што и нарав ни у сну не снила*).

„Сатанине мрачне намишљаје
 Види моје свевидеће око:
 Он је буну зажећ намислио
 На равнине неба опширнога.
 285 Слијепа му смјелост показује
 Да ће ваше силе поб'једити,
 Мене силом престол уграбити,
 Прекинути миродржни ланац
 Под мојијем привезани троном,
 290 Све у мраке утопит мирове.

„Осл'јепљена душа злочестијем
 И вјечитом својом погибијом,
 Мисли са мном владу дијелити,

* У овој строфи десетого стиха нејма, и овај сам ја додао који, ако не ваља и не приличује, то да се мени припише, а ја молим за опроштење. Тко зна *боље широко му поље — свуд и вазда, па и овди сада!* С. М. С.

280 Ј најрошиив узимље да је С. Милушиновић додао стих 175; 283 миродржний.

Дијелити свемогућство са мнош, —
 295 Посл'је скупа миротворци да смо.
 Адаму је почест обећао
 Посл'је нас два највишу на небо;
 Војника је од обадва лика
 Обећао сваког окрунити
 300 По над једним великијем миром“ —

„Ах пресилни и преблаги оче!“ —
 Архангела оба једногласно —
 „Чудо да нас у кристалне ступце
 Те крајности двије не смрзоше
 305 Код твојега трона пресв'јетлога —
 Премогућје твоје божествено
 И сљепота духа Сатанина!
 Ко да с тобом, оче, силу мјери?
 С тобом коме од једнога слова
 310 Устрепећу бездне и мирови!

„Ах пресвети, милостиви творче,
 Слабо наше услиши молење
 За преблагост божествене душе!
 Твој праведни гњијсв заустави
 315 Од вјечнога оног несретњика
 И злијех му у зло помотњиках
 Те су на праг дошли погибије:
 Атом уђе у сунчану зраку,
 То ли неће у немирну душу;
 320 Дâко дођу к себи изгубници!“ —

„Отровношћу надојена душа
 И завишћу сл'јепом запаљена“

Рече творац војеначалниц'ма —
„Пут истине нигда виђет неће
325 Ни вкусити среће бесамртне.
Ко правдине попире законе
Каратеља има ужаснога;
Сатана је лишен светилишта,
На гњев творца обратио страшни,
330 Злу вјечноме подигâ катедру.

„До какве је он дошâ глупости:
Да прекине ланац миродржни!
Шта ће тужна помислит будала:
Да је ланац миродржни свезан
335 За алмазне небројне стубове
Те се висе у мојој палати?
Не зна да је ланац миродржни
Свемогуће слово створитеља,
Које простор пуни мировима
340 А мирове сретним ангелима!

ПЈЕСНА IV

Дан к вечеру бјеше већ нагнуо
У цвијетне небесне равнине,
Два вјенчана славом полковоца
Уљегоше у густе полкове
5 Врага неба а несреће оца;
Кâ дв'је лађе крилах надутијех,
Када иду ускијем каналом
Кроз покрите снијегом равнине
Тако они кроз бијеле масе
10 Погубљене војске пролазаху.

„Ах, Сатано, равночини брате“ —
Михаил му поче говорити —
„Какве черте виђу ја погубне,
На твој образ и на све остале
15 Зар се јеси р'јешао доиста
Испитати гњев праведни творца
И у вјечну поврћ погибију
Себе самог и све легионе
Те су твојој власти потчињени
20 И твојојзи круни архангелској?

„Зар се смијеш врагом злијем назвати
Оца свога и оца мировах,
Који те је из једног атома
У вјечнога претворио духа
25 Окрунио круном архангелском,

Да уживаш вјечите сладости
 У предјеле неба блаженога?
 Ах, Сатано обрати погледе,
 Виђи престол оца превјечнога:
 30 Он је стариј начала и конца!

„Обрати се, душе изгубљена!
 Пролиј топле сузе покајања
 Пред општијем творцем милоснијем;
 Познај име свемогуће што је
 35 И значење твоје прама њега;
 Изжен' таму из слијепа ума
 И злу завист из пакосне душе!
 Благи творац многомилостив је,
 Опростиће твоје заблудење,
 40 Причислит те у свето блаженство.

„Не, не“ — гласом крупнијем прогнмје
 Зли губитељ душа бесмртнијех,
 Да га чује стан бунтовни цјео; —
 „Михаиле, подобни ми чином
 45 Али духом много нижи мене,
 Јер ти душа, како моја, није
 Благородном гордошћу заждена, —
 Проштенија не иште Сатана:
 Благородна моја намјерења
 50 Небо чује, а знаће мирови!

„Грка су ми сва блаженства неба
 Док постигнем моје намјерење
 И правило друго бићу дадем;
 Не познајем име свемогуће,
 55 С којијем ми толико грозите.

Рад чеса је ваш владалац горди
Мене од сна будио вјечнога
И дружину моју благородну,
Кад нам круне самодржавија
60 Ставит није на главе мислио ?

„Ја бих волиј’ да сам вјечно оста
У сна мирној влади и наручју
Са свом мојом свијетлом дружином,
Него ће сам на свијет изиша
65 Да умножим гордост поноситу
Несноснога мога противника.
Неће нигда Сатанина душа
Умножават славу противника ;
Неће нигда Сатанина уста
70 Похвале му слова изгласати.

„Већ је хитра Сатанина душа
Мрачну тајну дивно разгледала,
И у њу сам чисто разабрао
Прошлу судбу гордијех небесах,
75 И како је горди владац неба
Свемогућство себи присвојио
И простором страшним завладао.
Мога бића чита сам причину
И судбину моју свуколику
80 И дружине моје благородне.

„Што се горди непријатељ дичи
Да је тобож мене сатворио
И свијетле моје легионе :
Тајни случај наш је отац био ;
85 Навлаштито нас је сатворио.

Да правило бићу сачинимо
 И гордости метнемо границу,
 Да с гордијем влацем небеснијем
 Дијелимо владу и могућство,
 90 Да имамо сви једнака права.

„Страшна судба првијех небесах,
 О којој је помислит ужасно,
 Она даде смјелом грабитељу
 Случај згодан, те простор завлада
 95 И присвоји име свемогуће
 Својом вољом, својим согласијем.
 Ово страшно падање небесах
 Начало му у тмине унесе,
 Тме вјековах вјечно непрсходне
 100 Око њега нагомила кругом.

„Простор цјео у стара времена
 Бјеше свјетлим засут шаровима,
 Лица таме нигђе било није.
 Шар свакоји једне величине,
 105 Са нашијем сваки једнак небом
 У свјетлости и у опширности.
 Висио се у сваки шар престол,
 Како што је наш престол врховни,
 На престол је у свакоје небо
 110 Владац био један окруњени.

„Величину првијех небесах
 Изненада рок ужасни стиже:
 Некаква ти погубна судбина
 Усколеба простор и мирове

115 И буре се страшне разгрмјеше
 У прошлога океана¹ њедра;
 Мирогубни стреси зачестише,
 Час суђени зазвони свјетлости;
 На велику и ужасну жртву
 120 Гладне бездне отворише уста.

„У тренуће ока лаганого
 Сва божества с престолах падоше;
 Сви стрмоглав мири полећеше,
 Сви се хуком стравичном скрушише
 125 На жртвеник мрачне владалице.
 Позоришта тога престрашнога
 Сви умови представит не могу;
 Кад итаху к погребу шарови,
 Један другог у лет раздрабљаху,
 130 На комате лећаху к безднама.

„Сви мирови с опширна простора
 К погибији вјечној одлећеше,
 Један само што њевредим оста
 По некаквој слијепој судбини,
 135 На коме се горди престол виси
 Противника мога ужаснога.
 Ђ куд срећа да је и он тада
 У гробницу пануо мировах
 И премирне да је ноћи царство
 140 Свуд свјетлости погасило зраку!

„На злу судбу палијех небесах
 Ноћ и пустош царство уздигоше;

¹ Воздушни.

Но слијепе ове владалице
 Бесилне се одмах поклонише
 145 Упорноме своме сопернику.
 Из хаоса здробљених небесах
 Дјејателни властитељ небесни
 Поче мале стварати мирове,
 Слабима их пунит житељима,
 150 Како ће му све покорно бити.

„Ево случај“ — са ужасом крикну —
 „С којијем је смјели владац неба
 Свемогућства име получио,
 Ал' Сатана открива таину!
 155 На опширне небесне равнине
 Иштем владу да подијелимо
 И небеса гала воздвигнемо.
 Први закон да природи дамо,
 Нек се сваки са врховном влашћу
 160 На свом небу горди и велича!

„Знам ја силу мога соперника
 И његово постојанство страшно,
 Ал' се кунем свијетлим оружјем
 И мојијем непобједним штитом,
 165 Са храброшћу мојијех војводах,
 Свим оружјем мога легиона,
 Искреношћу лика Адамова,
 Да намјеру испунит хоћемо
 Ал' сви жертва бити благородна:
 170 Вјечан покој вјечно је блаженство!“

Вожд пагубни кад ријеч изрече,
 Пуну к творцу отровне зависти,

---

154 власћу; 165 храброшћу; 167 Искреношћу.

- Милиони јекнуше гласовах
 У развратне, одметне полкове:
- 175 Поздравља га с удивљењем сваки,
 Једногласно вјерност изражују.
 Колебљу се густе легиони
 Ка по равни сазрела житија,
 Која косу к погибији брусе
- 180 Кад их луди узмуте вихори.
- „О зависти преотровне жртво,
 Виновници вјечне погибије!“
 Гаврил поче архангел зборити;
 Но хулења хиљаде криковах
- 185 На вишњега и на два војводе
 Око њих се почеше хорити,
 Гаврилову ријеч пресјекоше.
 Дугоше се два вјерни војводе,
 На зефирна полетеше крила
- 190 Међу своје блажене полкове.
- Сатанини злоумишљеници
 Иду к њему с општег договора:
 Алззенк, Илзхуд и Алзавалг горди
 Обенизрем и Јаобаз зловни,
- 195 Зломе цару тешку круну дају,
 С којом круне своју погибију
 Општом вољом изгубљене војске.
 Зли владалац кад се са злом вјенча,
 Поздрави му од свуд загрмјеше, —
- 200 Он вјерности гордо захваљује.

194 Јаобаз] Јобазъ које, када се најрашке чиша као
 и осјала имена, даје Забоя = Забоја.

Ево Адам, ево Ноелопан,
Ево Разец и ево Аскела,
Од њихова несретњега лика
Отпадника неба поздрављају;
205 Куну му се бит дружина вјерна
Само своју ријеч да одржи —
Да их круни самодржавијем
По над једним, кâ је рекâ, миром.
Ах несретни роде славољубни,
210 Скупо ли те та погрешка стаде!

ПЈЕСНА V

Тихи покој неба блаженога
Проврже се страшним позориштем
Уњ се распре развише знамења,
Крикови га хоре хуленија,
5 Рат крвави уњ је узаврио;
Легионах стравична кретања,
Славом ратном опитијех љутом,
Колебљу га општим движенијем, —
Враг је неба грдни похитао
10 Да испита наказ заслужени.

Два вишњегга вјерни војеведе
Приправљају хитро легионе,
Жедно хите крвавоме боју,
Распаљени гадним хуленијем
15 Мрачне душе неба одметника.
Дугачки се реде легиони
На пољане неба пространога
С обадвије стране напореду;
Други стоје кâ масе облачне
20 На воздуху к боју приправљени.

Вид подобни оку представљају
Поглед горди сјеверних љесовах,
Кад их зима у кипу обуче.
И над њима на преведром небу
25 Кад се облак наполи раздвоји

Те у двије непрегледне масе
 С два противка узмућена вјетра;
 Вид ти такви два страшни војинства
 Представљаху на поља небесна,
 30 К крвавој се борби готовећи.

Ломном јеком војничке музике,
 Спровођеном ратним восклицима,
 Затутњеше небесне равнине.
 Бој се ужди међу бесмртнима
 35 У највиши степен свирјепости;
 Ревниви се надскачу војводе,
 Ко ће већу храброст показати;
 Вјерни творцу казат усрдије,
 А невјерни к ц'јељи напрезају
 40 Да свемоћним троном завладају.

О сљепоћом опојена злобо,
 О зла жертво душе изгубљене
 Рат сте дигли на свемогућега!
 Би несретњи морехоци пређе —
 45 П'остигнући корабљекрушењем
 На средину бучна океана,
 Кад окрену сунцу на рађање,
 Тражећ у њем себи спасенија —
 Пређе сунце руком докучили
 50 Но ви моћним троном завладали.

Сви ледови два противна пола
 Те на дваје масе почивају
 И сломјени напором вјетровах,
 Те у санте иду и комате
 55 По простору немирнијех пољах,

Не просипљу толико стријелах
Кâ дв'је војске једна против друге,
Не казују толико полома
Кâ у борби што небесној видиш
60 Изломјена штита и оружја.

Два дни св'јетла, двије ноћи сјајне
У јарости бој једнаки траја;
С обје стране бесмртне војнике
На гомиле видиш поваљене,
65 Сви у љуте ране огрезнули;
Ма се напиј воде бесмртија,
Мало тугуј па издрави одмах.
На хиљаде удвоји се виде
По воздуху и по равнинама
70 Без велике мјешаније масах.

Копља, мачи и пламене стр'јеле
Ангелском су крвљу обојени;
Мањи, виши бесмртни војводе
На огњеним лете колесницам,
75 Опојени војничком храброшћу,
Страшну борбу војсци показују;
Многи, љутим постигнут ранама,
Свргнућ падне с своје колеснице
На равнине међу редовима
80 Двије војске крвљу окупате.

Треће јутро позоришта страшна
Кад заигра у поља небесна,
Адам с ликом својијем одступи
Из несрећна боја погубнога

85 Са дубоким душе покајањем.
 На њега се с жестокошћу срде
 Ноелопан, Разец и Аскела
 И остали многи првијенци
 Што именов стиднога издајства
 90 Чест помрачи свога легиона.

„О потчини мени војеведе
 Којено је славољубје сл'јепо
 И пламена слава брана дигла
 С согласјем мојим војевати
 95 На својега свемогућег творца,
 Не дижите гласа против мене!
 Погрјешку сам позно грдну позна,
 Безрасудно наше заблуђење
 И што важи име свемогући —
 100 Гроб је отпрт наше погибије!

„На огњеној летећ колесници
 Пред свануће сан ме лаки стиже:
 У њем виђех страшно видјеније
 На наказу творца разгњевљена.
 105 Та је сила и гњијев празедни
 Моју тужну заблуђену душу
 Уплашила и оледенила.
 Страшно бјеше луду преступнику
 Свевишњега оца могућега
 110 Обучена његовом погледати!

„Посл'је страшна његова карања,
 Кога небо јошт виђело није,
 Легиони два вјерне војводе
 Забуњена погнаше Сатану

115 И његову изгубљену војску,
 На границе неба доћераше,
 Угнаше их у бездну неситу
 Распламану смрдљивом стихијом:
 Богомрски цар са својом војском
 120 У горњу потонуше бездну.

„Бич праведни свемогуће руке
 Када угна одметника неба
 У кипећу пламеном пучину,
 Онда војнство побиједоносно,
 125 Предвођено с два своје војводе,
 На нас силом непобједном удри,
 Зајми и нас страшнијем крицима
 Из небесног блаженог жилишта
 Трагом нашег злога превласника,
 130 Злу побједу да с њим дијелимо.

„Свето слово премилосна оца
 Нас с границе вјечне погибије
 Свемогућом вољом заустави.
 Вјерни небу таде легиони
 135 У окове тешке и плачевне
 Све нас листом оковаше јако,
 На шар мрачни необдјелан неки
 Нас бацише, да ланце носимо,
 Ђе блаженства спомен исчезава,
 140 Ђе мрачношћу сфера узбуњена!“

Зла причина и зла предвјештатељ
 Кад злу судбу легиону каза,
 На њихова божествена лица
 Воцари се ухилење мртво,

140 Ђе (т. ј. ђе је) мрачношћу.

- 145 Погибе им живост божествена
 На движења и на њина лица.
 Вид фамиље числа великога,
 Кад се лиши свијетле надежде
 И с гроба се ухиљена враћа,
 150 Представљаху полци Адамови.

- Враг небесни са сл'јепом јарошћу
 Све једнако битку продужује
 И све жешћу и очајанију.
 Он ужасне примјере храбрости
 155 Казиваше на попришту бојном;
 Око њега страшне мјешаније
 Представљаху туште бесмртниках.
 Трудно бјеше неба отпадника
 И војене његове полкове
 160 Надвладати у крвавој битки.

- Трећи данак са стравичном хуком
 Већ пребјежа равнине небесне;
 Вечером се два војводе вјерни
 Представише творцу пред престолом:
 165 Премилосна оца умољају
 Да оружја од обије војске
 Смртоносним наостри ударом:
 „Већ хулења — кажу — Сатанина
 И његове нерасудне војске
 170 Нас су вргла у очајаније“ —

„Нећу — каже, два вјерни војводе,
 Завјет свети вјечно нарушити:
 Што сам једном вјенча бесмртијем
 Смртну косу испитати неће!

175 Злобом к небу враге опојене
 Ја сам чека на покајаније;
 Мислио сам да ће се сјетити
 Дара мога, вјечнога блаженства,
 И дужности твари к творитељу,
 180 Неба слатког увеселенија.

„Јер ангела једног небеснога
 Да улијеш свега наслађење
 У горди стас кедра небеснога,
 Би бездушни великаш садових
 185 Полетио по небесној сфери
 Ал' се с врха до дна растопио
 Од преслатке духовне насладе;
 Ал' завишћу душе следењене
 Благост творца јесу пренебрегле,
 190 Лишиле се вјечно наслађења.

„Већ су в'јеси, свети облик правде,
 Злом својијем грдно препунили,
 Нагнули их својој погибији.
 Дан четврти сјутра ће гранути
 195 На њих страшним гњевом наказања
 И вјечите њине погибије;
 Чуће сјутра удар свемогући,
 Тр'јеск ће његов испитат ужасни
 Сјутра ће се одзват слава творца,
 200 Ви јој сјајну ликоват побједу.

„Сва небесна кола миродржна,
 И движима и неподвижима,
 Празноваће сјутра у хорима
 Удар страшни могуће деснице.

- 205 Грдне бездне, мрачне и нијеме,
 Сном вјечнијем мртво успаване,
 Сјутра ће се затрест јеком славе
 Пресилнога противника њина,
 Хоћу сјутра удар дати страшни,
 210 Да га и ја могу назват силним!

„Неправда је Сатанине душе

- Зла шар црни у воздух извела:
 Ад се зове, злости мучилиште,
 Злога цара мрачно владјеније.
 215 Враг се неки црни у њем неба
 Горди адским самодржавијем:
 Заслужена то му је награда
 И његову злобну легиону,
 Што су с' дигли небом завладати,
 220 Вишњег творца престола лишити.

„Шар је овај доста поголеми,

- Једна маса црна и плачевна,
 Состав ноћи и вјечног ридања.
 Дв'је стихије у њем су ужасне,
 225 Разљућене највишом крајношћу
 Студ и огањ, раздути бурама,
 Спровођени страшним олујама,
 На све краје царства Сатанина
 Страшном хуком хоре непрестано
 230 У противне своје вихорове.

„Стикс је царство злочестива цара

- Са својијем кипећим волнама
 И смолнијем смраднијем пламеном,
 С ледовима, с ужасним мразима
 235 Деветстручним окружио в'јенцем:

Полу царства смолним и пламеним,
 Полу царства мразним и леденим.
 Овај грдни многостручни в'јенац
 Ври стравично у своје кругове
 240 Са љутошћу својом мучителном.

„Коцита ће плачевни валови
 Тамо потећ са водом нечистом
 Мученија неба отпадниках,
 А за њиме Флегетон и Менте
 245 Са љутошћу ада неситога.
 Међу двије противне стихије
 Тамо тече тајни поток Лете;
 На њем страже кћери Горгонове,
 Да прегнусни неба одметници
 250 Од струје му пријатне не вкусе.

„Мучително врага неба царство
 Нискијем је сводом наднесено
 Крута туча необдјеланого;
 По њега је океан велики
 255 Смолне смрадне воде заузео,
 Која кипи с ужасном љутошћу,
 Пружајући блиједе пламове,
 Смртне страве и вида пунане,
 С пламовима кола дима смрадна
 260 Те мијеша мраке са бл'једношћу.

„У њедрима гадна океана
 Хиљаду се надимљу волканах,
 Изригају с муклијем јечањем
 Над поврхост дубоке пучине
 265 Страшне витле дима и пламена,

О тучном их своду разбијају.
 Кад волкани смрадљиво дихање
 У утробу распаљену врате,
 За њима се ужасне пропасти
 170 Пуне дима и плама отворе.

„Сви брегови кипеће пучине
 Брдима су честим засијати,
 Но голијем, вида плачевнога;
 Из њих бију стравични волкани
 275 Који жедну и мрачну утробу
 Пуне гадном смјесом океана
 И опет је на мрачну пучину
 Океана истога морскога
 Бљују с јеком крупном и ужасном
 280 У облаке дима и пламена.

„У тартару, царству хулитељах,
 Природа је све ужасе своје
 Са јарошћу највећом улила;
 Природа је тамо поселила
 285 Сва страшила у безобразију,
 Те бјесују и за жртвом ричу
 У мракама по гадним волнама.
 Тамо хидре страховите фиште
 Многоглаве на велика јата
 290 Дигнутијех над пучином главах.

„Тамо мрске без броја ехидне
 Из простране и жедне утробе
 Дижу мукле и плачевне гласе;
 Химере су тамо и дракони

295 На велика стада разасути,
 Са ужасом лете по пучини
 Дуг природе страшни да испуне;
 Тамо змије величине грдне,
 Крокодили, гадна чудовишта,
 300 У мракама чекају Сатану.

„Тамо лете ужасне фурије
 С криковима аду приличнима:
 Смирит себе у мраке не могу,
 Иако је њихова стихија,
 305 Јер их мучи зла ћуд и опака,
 Да мучење своје успу црно
 На слијепе неба мутитеље.
 Злост њихова превосходи много
 Сваку острост зуба у тартару,
 310 Свако жало репа отровнога.

„Мрачнога је половину царства
 Грозна зима вјечно следенила,
 Тамо мрази у степен највећу
 Житкости су водне скаменили,
 315 Међаве се хоре колачима,
 Сваког часа горда брда пењу,
 Сваког часа разносе их хитро,
 Развијају у љуте вихоре;
 Тамо магле пунаће снијега
 320 И крупнога спуштају се града.

„Два војводе, вјерне моје слуге!
 Хуче страшно адски урагани,
 А вулканска мрачна грла јече;

310 степенъ највећу. *биће дакле шшамѣ. гријешком* степенъ *мјесто* (према рускоме) степенъ, степен највећи J.

Ричу грдна тартарска страшила,
 325 Звече ланци с јарошћу уждени,
 Буче волне с мучитељском буком —
 Све глас слива под сводом мрачнијем;
 Тутњи тартар из мрачне утробе
 Страшним грлом злог општега гласа —
 330 Све за жртвом хулитељах чезне!“

Пошто ријеч свемогући сврши
 И објави вјерним војводама
 Страшну казну и п. гибелъ вјечну
 Врага неба и сопутниках му,
 335 Архангели с благоговјенијем
 Од вишњега одоше престола
 Међу вјерне небесне полкове,
 Који страшну и крваву борбу,
 С царем ада једнако вођаху;
 340 У бој хучни и они уђоше.

На небу се дан четврти јави
 Са највишом бојном жестокошћу:
 Шум пролама небесне равнине
 Злобне војске богохуленијем.
 345 Горда глава мрачна владоца
 Непобједном већ мишљаше да је, —
 Не зна да је своје судбе чашу
 Препунио црнога отрова;
 Час не види ће се примакнуо
 350 Да му звекне вјечном погибијом!

У један мах кâ да муња сину!
 Тушта веља тешкога облака
 Бијелога у једнојзи маси

Тронодржну сву обузе гору,
355 У виду се уреди вије ца
Правилнога, но дебљином страшна,
Па се поче врћет са хитрином
На зефирна разљућена крила
Око трона и горе свештене
360 Са потресном преужасном јеком.

Свеколике борбе океанах
Које чине са крутим скалама
У највећу њихову бјесноћу,
Свеколике напоре вјетровах
365 Што се чују на земноме шару
Против свијех густих љесовах
Да у један глас могући слијеш,
Јек би њихов слаб веома био
Да покаже крупну силу гласа
370 Којим облак витлећи јечаше.

Ово чудно ненадно јавлење
Бој крвави на небу прекиде;
Сви војници, вјерни и невјерни,
К трочу творца поглед обратише,
375 Ма невјерни све једнако хуле
Име неба и славе господа;
Док свакоје небесно свјетило
Теченије своје заустави
И свјетлости своје половину
380 Свако врати под пламену круну.

Одједном се облак разјечани
У два пола стравично састави;
На њима се одједном појави
Колесница како сунце св'јетла,

385 Хиљадама муњах упрегнута
 Те је возе на огњена крила.
 Свемогући на њој сједијаше
 Са гњијевом вооружан страшним:
 О како му пламени погледи
 390 Сијеваху с ужасном љутошћу.

Пушти стр'јелу сјајну и крилату
 Из својега алмазнога лука
 На Сатану, грдна отпадника,
 На његове мрске легионе;
 395 И крилата полеће стријела
 У огњеној великој колони.
 Звек његова алмазнога лука,
 Силну хуку њезина полета
 Немам чему нигђе уподобит
 400 До његовој премогућој сили.

И крилата погоди стријела
 На средину војске богохулне.
 Ту се с гњевом огњенијем разби:
 Хиљаде се кроз отпадну војску
 405 Од ње страшних разјеча громових.
 Цар тартара и његова војска
 Попадале на поље сражења,
 Поражени стријелом вишњега
 И њенијем пламом опаљени,
 410 Облачени у вјечно црnilo.

„Од удара овог свевишњега
 Бездне хладне засуге атомом,
 Које досад име не познаше
 До сна хладна и тишине мртве,

- 415 Не зефира, не луче, не гласа,
Сад их моћна потресе десница,
Те јој н'јеме из мрачне утробе
Подјекнуше свемогућом славом;
Смрт из своје превјечне гробнице
420 Овај удар у њима пробуди!

- Од господње стријеле удара
Потресе се осв'јетљено биће:
Непрегледна сва небесна кола,
Миријаде св'јетлијех мировах
425 Тајном судбом и страшнијем стресом
Из својијех колах искочише,
Сројише се творцу око трона,
Сваки пунан бесмртног војинства,
И од тада вољом свевишњега
430 Постадоше небесни курири.*)

- Свемогући побједитељ сјајни
Тек стријелу громоносну баци
Из силнога и звечнога лука
На Сатану, неба отпадника,
435 И порази невјерне полкове,
У тренућ се муње упрегнуте
У свештену творца колесницу
Дугом к једној све навише страни
Повратише полет колесници, —
440 Господ славе на трон се поврати!

Заигра му круна над престолом
У цијелој лучесипној слави,

*) Комета.

438 Дугомъ; 438 навише (без сумње од глагола навитиј)
на више.

И остала небесна свјетила
 Са живошћу новом узиграше,
 445 Два војводе и вјерно војинство,
 И сва војинства стекшијех мировах
 У облачне непрегледне хоре
 Узлѣћеше по блаженој сфери,
 Појућ славу побједника творца
 450 И љубави вјечите блаженство.

Дан четврти страшнога јавлења
 Могућности господње деснице
 Бјеше близу свештеног одиха:
 Химни свете славе починуше
 455 И грмљаве слаткијех музиках.
 Легиони у дуге редове
 Са поретком воље свемогуће
 Сваки к своме летијаше миру
 Те му га је Господ славе силне
 460 Назначио за вјечно блаженство.

Два врховна војеначалника
 Обратише велике полкове
 Да ћерају неба отпадника
 Из предјелах блаженог жилишта
 465 У тартарско мрачно владјеније
 На вјечига њина мученија.
 Дивна кретња бјеше и стравична
 Вјерне војске и побједоносне
 К поб'јеђеној Сатаниној војсци
 470 И ужасом смртним обузетој.

Отпадници неба, устрашени,
 Пред блаженом побјегоше војском.

С криковима страве и хулења.
 Пренесретња војска мраке цара
 475 Мрзак ли је облик получила
 По праведној над њоме разрази:
 Црна лица, роге и репове,
 Многима се расклопила уста
 А многима за врат обрнула,
 480 Јошт изрода свакога гадности.

Немилосно вјерне слуге неба
 Хулитеље свога творца гоне,
 Зло ћерају с свијетлога дана
 У кипеће бездне тартарове,
 485 На небесну догнаше границу.
 Ступ велики мрачни сачинише
 Сатанини сопутници грдни
 Од вјечнога свога паденија
 С сјајног неба до пропасти ада,
 490 Те у страшном виду дубијаше.

Три дана су адски легиони
 Непрестано за њинијем царем
 Сипали се црнијем потоком
 С краја неба у утробу ада.
 495 Престрашно је ово позориште
 Све ужасе много надвисило!
 Кад падаху кривећи се полци
 У димљива жвала тартарова,
 Жедно тартар дрхтећи јечаше.
 500 Грдну жртву радосно ждераше.

Кад се сабра сила нечестива
 Под тучнијем сводом раскаљеним,
 Узавреше дреке и кривање

Од враговах и од чудовиштах;
505 Чињаше се да их свод тартара
Не ће моћи уздржат никако,
Него да ће треснут у комате;
Док заурла Цербер из дубине
Да је стадо у своју торину
510 И да стражи врата од тартара.

ПЈЕСНА VI

По побједи страшној над Сатаном:
Велико се собраније стече
У палату цара превјечнога:
Архангели првопрестолници
5 И премноге хиљаде сјајнијех
Херувимах и пак серафимах
Благодаре творцу могућему
Рад повратка блажене тишине,
За свијетлу његову побједу
10 Над владалцем злости и несреће.

Свемогући у општем скупу
Наказање Адамово јавља:
„Шар ћу један, — каже — поставити
Недалеко од мрачнога ада
15 Рад временог тешког заточења
Адамова и његова лика.
Шар ће овај бит састављен мали
Од хаоса и мрачне прашине
Стихије ћу на њем поумјерит
20 А времену непостојност дати.

„Мир ћу груби овај земља назват
Биће она водом изобилна,
Цијела ће бити засијана
Разног рода произрастјенијем.
25 На њу ће се животне породе
У воздуху, води и на сухо

Разне расут у изобилију:
 Ту ће бити тихијех породах,
 А бити ће исто грабљивијех
 30 И отровна гада пузџега.

„Како што сам горду цару ада
 И његову зломе легиону
 Спомен живи неба блаженога
 Рад наказе веће оставио,
 35 Тако данас лишава Адама
 С бунтовнијем својим легионом
 Блаженога жилишта спомена,
 Да ни једна најмања частица
 У душе им од њег' не остане,
 40 Ка да небо нијесу гледали.

„За наказу њихова немира
 Немирни се њихови духови
 У окове блатне тјелесине
 Један вијек осуђују кратки;
 45 Нека они чрез јудол плачевну
 Ланце тешке с бурама немира
 У стењању пренесу горкоме;
 Нека своју непостојност грдну,
 Са проклетством тамо оплакују
 50 У сузама и у риданију;

„Нек тијела своја препитају
 Са билијем и њиним сјеменом,
 Водом хладном и са животнима,
 Њихово ће кратко заточење
 55 Бит им тужно непостојној души:
 Са плачем ће на земљу падати,

Са плачем ће на земљи живити,
 Са плачем се у вјечност враћати;
 Мучитељ ће један другом бити,
 60 Сваки себе поособ највећи.

„Смрт ћу извест из мрачне тавнице,
 На земљу је пуштит међу њима
 Преодјету у разним видима,
 Нека стравом између њих трчи
 65 Чинећ страшна опустошенија.
 Ова ће их тиранства царица
 Немилосно, с ужаснијем видом,
 Насилствено, по својему праву,
 Свободити од тешкога јарма,
 70 Те их враћат у живот духовни.

„Непостојне њихове надежде,
 Кад помисле да су их пристигли,
 Онда ће им даље измакнути.
 Ова њина пишта пријеварна
 75 Биће сумњом отрована љуто;
 Лаковјерни земаљски сужњеви
 Бич ће страшни сумње испитати:
 Она ће их свуда спроводати,
 Она ће их свуда претјецати
 80 И погледе њине к будућности.

„Лице смртно на земљи човјека
 Прилично ће бити ангелскоме,
 Само теке једну искру малу
 Вдохнут ћу му небеске љубави
 85 У његову земноме плођењу,
 Да му тужну и кукаву судбу

Коликогод она ублажује;
 Јер он опет, ако и забуњен,
 Свеђер умно остаје творење
 90 И цар земље, и ако у ропству.

„Човјек воље остаје слободне
 Ка сви други бесмртни духови;
 Његова ће душевна таблица
 С обје стране бити начертана
 95 С два сасвијем противна закона:
 На једну ће закон правде благе
 Бит у свете начертан линије,
 На другу ће превласника њина
 Зла свакога црњет се закони —
 100 Адски спомен свезе са Сатаном.

„Моћ ће човјек ова два закона,
 Кад посвети мисли мојој правди,
 Без никакве муке различити;
 Али адско проклетије духа.
 105 Човјека ће чешће пљенивати.
 Ова борба правде и неправде
 Што је небо три дни колебала
 Биће она са свијем ужасом
 Печатана на душу човјеку,
 110 Да му ропство горчи и колебље.

„Са првијем Адам покољењем
 На земљи ће љуто пострадали
 Од Сатане душегубитеља,
 (Јер ће Адам први плот човјечку
 115 Облачити и почет носити):
 Зли властитељ ада неситога

Довести ће људско покољење
 До глупости ове преслијепе
 Да похули на небесну свјетлост,
 120 А да мрачно име обожава.

„Једнога ће сунца зраке сјајне
 Шар движими земни освјетљати:
 Моћ ће људи са својега шара
 На узано своје поднебије
 125 Виђет доста мојијех мировах;
 Но погубне мраке Сатанине
 Њихове ће заслијепит очи:
 Мирови им силом свемогућом
 Неће сјати њиним погледима,
 130 Мiroдавца похулиће име.

„На земљи ће хиљаде божествах
 Осл'јепљени сатварати људи;
 Биће њима ништожна божества
 Све изроди у безобразију,
 135 Безумнога овог јазичаства
 Нечисти ће престол представљати
 На глибљивом једноме брежуљку,
 Којега ће гади и животна
 Непрестано по врху пузати,
 140 Да се биљем питају разлијем!

„Ово ниско људско осљепљење
 Биће злоба душе Сатанине
 На похулу неба и вишњега.
 Божествену моју душу њежну
 145 Забољеће судба човјеческа:

122 освјетљати, које можда треба узети као несвршен глагол освијетљати; 130 Мiroдавца.

Ја ћу слово моје возљубљено
 У плот људску посл'је облачити,
 Послати га, да избави људе
 И законом свете моје правде
 150 Помрачене осв'јетли умове.

„Ја сам отац и свјетило правде:
 Када Адам с легионом својим
 Осуђено изврше сужанство
 И пренесу чрез јудол плачевну
 155 Смртни оков теготнога ропства,
 Мог закона посљедоватељи
 Враћају се у прво блаженство;
 А закона цара злочестога
 У ад иду сл'јепи приверженци
 160 У мракама вјечног риданија.

„Посл'је земљу, ужаса катедру,
 Позориште богомрско залах,
 Гњездилиште човјечке несреће,
 Са невином крвљу оскврњену,
 165 Отровану горкијем сузама,
 Којуно ће вопљи невиности
 Код мојега уклету престола,
 Њу ће огањ божествене правде
 У дан судњи у једно тренуће
 170 Сажећ својим свештенијем пламом“

Легионах сретњи началници
 Полећеше од трона вишњега
 На огњене своје колеснице
 У веселе небесне равнине
 175 Да светкују у слаткој љубави

Паденије неба противника
 И рођење новог легиона
 Којега је на вјечно блаженство
 Свемогући из бездне извео,
 180 Да намири погубљену војску.

Свемогућом вољом миротворца
 Четири се вјетра разјарише
 У дубине хладнијех безданах,
 Те облаке страшне и дебеле
 185 Од прашине и црна хаоса
 Из мрачнијех дигоше њедарах,
 И са силом својом страховитом
 Са сваке их стране стијеснише
 И у тренућ ока лаганога
 190 Шар наш земни тамни направише.

Из хладнога земаљскога њедра
 Источници водах потекоше,
 Сачинише океан олширни.
 Луче сунца животворним видом
 195 Растјенија рода свакојега
 На поврхност земну измамише:
 Узмиљеше стада животињех
 По воздуху, земљи и водама.
 У час словом могућијем творца
 200 Земља доби хитро теченије.

Адам прјеђе небесну границу
 Са својијем жалоснијем ликом;
 Ставише их пред врата вјечности —
 Ево Адам у плот обучени
 205 Са подругом у поља едемска!

Тарућ очи од сна забораве
 Погледује сјајне луче сунца,
 Погледује дивну сапутницу,
 Погледује едемску красоту,
 210 Благодарни небу за милости.

Оплакујућ моју забуњену
 И сном тешким обузету судбу,
 Видио сам мраке владоца,
 У преварну змију претворена,
 215 Ђе он пуза на зло човјечества.
 Праматеро људскога племена,
 Отровнога дара те прихвати!
 Купаћеш га горкијем сузама,
 Осипат га плачним покајањем,
 220 Ал' бадава — завјет је нарушен!

„Послијед сам с ужасом видио
 Прву браћу те су помиљела,
 Плод љубави први божествене,
 Родитељску премилу утјеху,
 225 Царе мира једног цијелога,
 Ђе са крвљу братоубиственом
 Младо лице земљу отроваше.
 Злобо клета, да те бог убије!
 Зла поразо родитељске душе!
 230 Зла предказо отровне судбине!

Прва се је крвљу оскврнила
 Безакона рука Кајинова,
 Првога је сунце видијело
 Убојицу Кајина на земљи,
 235 Родитељах првијех проклество

На првога излило се сина.
Кајинови безбројни потомци
Злом свакијем земљу испунише:
Гр'јех им диза море над горама,
240 Ал' им злоће искру не погаси!

„Ах како је земља напуњена
С идолима свакога изрода!
О како је лице свемогуће
Мрачна глупост обезобразила!
245 Таме цар се зли обрадовао
Видећ име неба подругано,
Видећ људе ће свакој мрскости
Са тамјаном олтар окађују,
Видећ гадне змије, крокодиле
250 Да безумна сљепост обожава.

„О невини синови природе,
О мудрости проста најсјајнија!
До рођења св'јета истинога
Ви пресретни поклоници сунца!
255 Ви сте вјерни небесни синови,
Вас свјетила луче животворне
Носе к творцу, лучах источнику,
Луч је сјајна богословија вам,
Луч вам жртву у небо уводи,
260 Луч вам творца освјетљава душу!

„Гле дивнога сада видјенија:
Сунце правде и земљу огрија,
Храм се мрачни засја заточниках,
Робовима олакшаше ланци!
265 Син, достојни оца превјечнога,
Обукâ се у человјечество,

Наоружан оружијем правде
И стрјелама светог просвјештења,
Попирући злобу и тирјанство,
270 Добродјетељ у храм освештава.

О преблаги, тихи учитељу!
Слатка ли је света бистра вода
С источника твога бесмртнога!
Од твога су св'јетлога погледа
275 Уплашене мраке исчезнуле;
Од твога су хода свештенога
Богохулни срушени олтари;
Воскресењем смрт си поразио,
Небо твојом хвалом одјекује,
280 Земља слави свога спаситеља!

РЕЧНИК МАЊЕ ОБИЧНИХ РЕЧИ

Уредништво С. К. Задруге даје овај мали речник необичнијих речи и митолошке примедбе, да би тим олакшало читање овог значајног дела. Већина је речи руског и црквено-словенског порекла.

Аврора, е ж.; зора
алмаз, а м.; драги камен
благоуханије, а с.; пријатни
    мирис
вид, а м.; изглед призор
взор, а м.; поглед
влијање, а с.; утицај
внимање а с.; пажња
волна, е, м; вал
вообраз, а, м.; уобразиља,
    уображење
вопаљ, ља м; вапај
вопрошавати, питати
вредити (у руском), штетити
движење а, с.; кретање, по-
    крет
довољан, на о.; задовољан
дракон, а, м.; змај
едемски, а, о; рајски
испитати, икусити
источник, а, м; извор
жало, а, с.; жалац, жаока
жилиште, а с. } живот
жизан, ни ж. }
јазичество, а с.; поганство
јудол, и ж.; долина
качество, а с.; својство, осо-
    бина
кипа, е ж.; лопта, збој
ковер, ра м.; ћилим
колеснице, а; кола
кораблукрушан, на о.; који
    ломи, крха лађе
кључ, а м.; млаз
лијес, а, м.; шума
лик, а, м.; збор, група
лоно, а с.; крило
луна, е ж; мелец
лучесипан, на, о; који расипа
    зраке или лче
мана, е ж; библијска храна
    коју је Бог у пустињи по-
    слао Јеврејима
мечтање, а с; сањарење
мир, а м.; свет
миродржан, на, о; која свет
    држи
мирогубан, на, о; која свет
    уништава

наказа, (наказ, а, м.) е ж.;
    казна; *наказати*, казнити
ненависник, а м.; мрзац, па-
    косник
неподвижан, на о; непокретан
обезобразити, изобличити, из-
    губити прави лик
одих, а м; одахнуће, одмор
питателни, а, о; храњив
питателица, е, ж; хранитељка
пишта, е ж; храна
получити, добити
поњатије, а, с.; пјам
попечење, а с.; брига, ста-
    рање
попирати, рушити, сазлађавати
порфира, е ж; огртач
предвјештатељ, а, м.; пред-
    сказивач, пророк
предпријатије, а с.; предузеће
прелестан, на, о; красан за-
    водљив
причина, е ж. узрок;
равночин а, о; раван по чину
разраза, е ж; пораз
рочан, на, о; везан за рок
рубин, а, ж; дрги камен цр-
    вено затворене боје
сачетати, сјединити, спојити
славослован, на, о; који пева
    или разноси славу
счисленије, а с.; збрајање
тартар, а м; пакао, управо
    подземни свет
тјелодвиженије, а с.; покрет
    тела
топаз, а с; драги камен жуте
    боје
троносан, на, о; који носи
    или држи престо
унијније, а, с; клонулост, туга
усопши, а, е; умрли
ухиљети, ослабити
ушикати, успавати
фонтана, е м.; уметни кладенац,
    чија вода прска у вис; ше-
    дрван
число, а, с.; број
штедар, а, о.; обилато дарежљив

НЕКОЛИКЕ МИТОЛОШКЕ И СТВАРНЕ ПРИМЕДБЕ

ПОСВЕТА

Тад наздрави чашом Херкуловом. За Херкула (Херакла) се прича, да је у часу, кад је савладао све многобројне препоне и имао да ужива плодове својих дела, кад се спремао да принесе из захвалности жртву боговама, био отројан крвљу опасне Хидре. Смисао је стиха, према том, јасан: кад човек постигне све, што је желео, не доспе ипак да то и ужива.

Питагора. Грчки филозоф, важи поглавито као добар математичар и једна врста математичког филозофа. Њему приписују учење о селењу душа, као и тврдње, да је душа окована телом.

Епикур. Исто грчки филозоф; проповедник је филозофије животне радости. По њему, све ствари и појаве у природи само су случајне скупине атома; а да бог није угицао на стварање света доказ је много зло и недостаци, који се на њему налазе. Душа је телесна и није, према том, бесмртна.

ПЈЕСНА I

Уран је планета. Његова удаљеност од земље износи, према положају, 360—404 милиона миља.

Боготвори Цезар с Александром. Односи се на Гаја Јулија Цезара и Александра Великог (Ср. и *Пјесну IV*).

ПЈЕСНА II

Сатурн је друга по величини планета у сунчаном систему. Он је окружен од једне групе кола, а обилази га осам месечева.

ПЈЕСНА V

Стикс је река подземног царства, који протиче девет пута.

Кокит или **Коцит** је прљава река подземног света, преко које иде Харонов чамац.

Флегетон и **Менте** су реке подземног света са пламеним валовима.

Лета, река заборава у подземном свету. Ко пије њене воде заборава на јаде прошлог живота.

Горгонине кћери, управо три Горгоне, су страшна бића подземног света, са окамењујућим погледом и змијама место косе, а и опасане су змијама.

Тартар је један део подземног света; после се као и *Ад* узима као *Пакао*.

Ехидна, полузмија полудевојка.

Химера је чудовиште: с преда лав, у средини коза, а остраг змај. Негде је представљају са три главе, из којих лиже пламен.

Цербер или **Кербер** је велики пас доњег света са много глава и змијастом длаком.

